

CAN:s nationella skolundersökning 2022

Ungas erfarenheter av alkohol,
narkotika, dopning, tobak och spel

CAN Rapport 215

Martina Zetterqvist (red.)

Förord

CAN:s nationella skolundersökning började år 1971. Det innebär att vi i Sverige har den längsta nationella tidsserien i världen på området. Undersökningen har sedan 2004 även genomförts i gymnasiet år 2. Att följa och ta fram kunskap om ungdomars erfarenhet av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar är viktigt för att kunna vidta rätt förebyggande åtgärder på nationell, regional och lokal nivå.

Martina Zetterqvist har varit redaktör för denna rapport och fem medarbetare från avdelningen för analys och metod har bidragit med innehåll. Vilka dessa är framgår av respektive kapitel. Till rapporten hör en tabellbilaga som återfinns på CAN:s hemsida. Undersökningen och rapporten har finansierats av Socialdepartementet.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. I styrelsen finns även olika myndigheter representerade.

Avslutningsvis vill vi passa på att rikta ett stort tack till alla elever och lärare som genom åren delat med sig av sin tid och sitt engagemang genom att delta i datainsamlingen, och därmed också har möjliggjort den här rapporten.

Stockholm, december, 2022

Charlotta Rehnman Wigstad
Direktör CAN

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	7
Resultat	8
Alkohol	9
Tobak och nikotin	16
Narkotika.....	24
Läkemedel	31
Sniffning, boffning och lustgas.....	34
Dopning och PWO	36
Spel om pengar.....	38
Debutålder.....	42
Om undersökningen.....	44
Metodutveckling	44
Genomförande	44
Bortfall.....	45
Hantering och tvättning av data.....	48
Viktning	49
Svarens tillförlitlighet	49
Förändringar av formuläret.....	49
Avslutande kommentarer	51
Referenser	53
Bilaga 1: Formulär	57

Tabellbilaga finns i digitalt format på <https://www.can.se/>

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISBN 978-91-7278-348-5 (pdf)
urn urn:nbn:se:can-2022-13 (pdf)

Sammanfattning

Den här rapporten baseras på data från CAN:s nationella skolundersökning som genomförs årligen i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Syftet med den här rapporten är att redovisa ungas erfarenheter av bland annat alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Rapporten belyser skillnader i användningsmönster mellan pojkar och flickor och mellan de yngre och äldre eleverna. Syftet med rapporten är också att ge en bild av hur ungdomars erfarenheter av olika substanser såg ut vid den senaste undersökningen 2022. Nedan följer kapitel-specifika sammanfattningar.

Alkohol

Sammantaget har alkoholkonsumtionen bland svenska skolungdomar minskat kraftigt sedan millennieskiftet. För de flesta konsumtionsmått som följs har nivåerna mer än halverats. Bland niondeklassarna stannade dock nedgången av i några år, men de två senaste åren har nivåerna sjunkit igen. I årets undersökning svarade 38 procent i årskurs 9 och 67 procent i gymnasiets år 2 att de druckit alkohol de senaste 12 månaderna. Årskonsumtionen mätt i liter ren alkohol (100 %) uppmättes till 0,9 liter i årskurs 9 och 2,1 liter i gymnasiets år 2.

Parallellt med den minskande konsumtionen under 2000-talet, har även den alkoholrelaterade självrapporterade problembördan minskat bland eleverna. Bland niondeklassarna avstannade dock nedgången ungefär samtidigt som nedgången i alkoholkonsumtionen började plana ut, och har till och med ökat under senare år. Bland gymnasieeleverna har problembördan nästan halverats jämfört med startåret 2004. Bland de vanligaste problemen är att ha haft sönder saker eller kläder, grälat eller blivit fotad/filmad i en pinsam eller kränkande situation.

Tobak och nikotin

Rökningen har minskat kraftigt bland svenska skolungdomar. Särskilt stor har nedgången varit under 2010-talet. I årets undersökning uppgav 9 procent i årskurs 9 och 20 procent i gymnasiets år 2 att de röker. Bland gymnasieeleverna innebar detta dock en liten uppgång jämfört med året innan.

Snusningen (oavsett snussort) har ökat i båda årskurserna under de senaste åren. Särskilt kraftig har uppgången varit bland flickor. Det är dock fortfarande betydligt vanligare att pojkar snusar än att flickor gör det. År 2022 var det 11 procent i årskurs 9 och 24 procent bland gymnasieeleverna som snusade.

Vad gäller specifikt vitt snus uppgav 22 procent i nian och 40 procent i gymnasiet att de provat vitt snus någon gång. Det är en uppgång jämfört med året innan. Nästan hälften av dessa hade en månadsaktuell användning. Även

användningen av e-cigarett öka i årets mätning. Andelen som använt e-cigarett under den senaste månaden var år 2021 cirka 5 procent i både nian och gymnasiet. I årets mätning hade det ökat till 20 procent i nian och 24 procent i gymnasiet. Totalt sett hade 44 procent i nian och 62 procent i gymnasiet rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång.

Narkotika

Narkotikaerfarenheten har under de senaste 20 åren legat på ungefär samma nivå bland niondeklassarna, även om viss variation mellan åren förekommer. Under 2022 svarade 6 procent av niondeklassarna att de någon gång använt narkotika. Det var mer än dubbelt så vanligt bland gymnasieeleverna, där 15 procent gjort det någon gång. Sett till hela mätperioden har nivån varit stabil även bland gymnasieeleverna.

I båda årskurserna var cannabis det vanligaste preparatet. I undersökningen efterfrågas även om eleverna använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination i separata frågor. Om även eleverna som uppgett att de använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel utan läkares ordination definieras som narkotikaerna, skulle andelarna i årets undersökning som någon gång använt narkotika uppgå till 15 procent i stället för 6 procent för niorna. Motsvarande siffra för gymnasieeleverna skulle vara 20 procent i stället för 15 procent.

Läkemedel

Utvecklingen för icke förskrivna användning av receptbelagda sömn- eller lugnande medel har på det stora hela legat relativt stabilt under de senaste 30 åren. Användningen av dessa läkemedel var vanligare på 90-talet och sjönk under 00-talet. Under de senaste 10 åren har användningen dock återigen ökat något. I årets undersökning uppgavs sådan användning av 6 procent av eleverna i årskurs 9 och 5 procent i gymnasiet år 2.

Det var ungefär lika vanligt att ha använt narkotikaklassade smärtstillande läkemedel respektive centralstimulerande medel utan läkares ordination (omkring 5 procent). Om alla tre läkemedelstyperna slås samman uppgår den totala andelen som någon gång använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination till cirka 11 procent för båda årskurser. Det var i linje med tidigare år.

Sniffning, boffning och lustgas

Andelen elever som har sniffat eller boffat ett preparat har minskat över tid och ligger nu på historiskt låga nivåer. År 2022 uppgav 4 procent av niondeklassarna och 3 procent av gymnasieeleverna att de gjort detta någon gång. Sniffning/boffning är ungefär lika vanligt bland pojkar och flickor i nian. På gymnasiet är det vanligare bland pojkarna än flickorna.

År 2022 ställdes för första gången frågor om användningen av lustgas. I årskurs 9 uppgav 6 procent att de använt lustgas någon gång. I gymnasiet var

motsvarande andel 17 procent. Det var lika vanligt bland pojkar och flickor. Erfarenheter av lustgas var vanligare i storstadskommuner och storstadsnära kommuner.

Dopning och PWO

Erfarenheten av anabola androgena steroider (AAS) har legat på omkring 1 procent de senaste 20 åren i både årskurs 9 och gymnasiet år 2. Detta gällde även i årets undersökning.

I 2022 års enkät ställdes även frågor om användningen av PWO (pre-workout). I nian hade 13 procent använt PWO de senaste 12 månaderna. Motsvarande nivå i gymnasiet var 19 procent. Det var betydligt vanligare att pojkar hade gjort det än flickor. De vanligaste substanserna som eleverna uppgav att de använt var kreatin och BCAA.

Spel om pengar

Sammantaget visar utvecklingen av spel om pengar på en nedåtgående trend under 2000-talet. Under de senaste åren har nedgången dock stannat av och ni-
våerna har till och med tilltagit. Under hela perioden har det varit betydligt vanligare att pojkar spelar om pengar än att flickor gör det. År 2022 svarade 25 procent av pojkarna och 9 procent av flickorna i nian att de hade spelat om pengar de senaste 12 månaderna. I gymnasiet år 2 var motsvarande siffror 34 respektive 10 procent. Trots de senaste årens ökning av andelen som spelat om pengar, var andelen elever med problematiskt spelande oförändrad.

Debutålder

I takt med att andelen elever med erfarenhet av alkohol och tobak har minskat bland niondeklassarna har andelen som debuterat tidigt med något av detta också minskat. Andelen niondeklassarna som före fjorton års ålder debuterat med alkohol, snus, cigaretter eller cannabis har minskat från 63 procent 1999 till 21 procent 2022. Bland eleverna med tidig substansdebut var det vanligast att ha provat alkohol, följt av att ha rökt en cigarett. Skillnaderna mellan flickor och pojkar var små, med undantag för snusning, där en högre andel pojkar än flickor uppgett tidig debut.

Inledning

Ungdomstiden karaktäriseras av utveckling och förändring. Det är också en period där många för första gången testar alkohol eller tobak, och vissa även narkotika (Chen & Kandel 1995; Degenhardt m.fl. 2016). Barn och unga är samtidigt socialt och medicinskt känsligare för substansanvändning (Gruber m.fl., 2012; Silveri, 2012; Monti, 2005). I den senaste ANDTS-strategin lyfter regeringen fram att insatser för att förebygga att unga börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak/nikotin, eller debuterar tidigt med alkohol eller spel om pengar bör ges en högre prioritet (Skr. 2021/22:213). Eftersom ungas hälsa och välmående är en viktig fråga för samhället är det angeläget att följa ungdomars erfarenheter av olika substanser. Det gör att politiker och beslutsfattare kan ta beslut baserade på tillförlitlig kunskap.

Sverige har en lång tradition av att följa konsumtionsutvecklingen bland unga. Mätningarna av niondeklassares användning av alkohol och andra droger påbörjades 1971, vilket innebär att denna undersökning pågått i över 50 år. Det är världens längsta tidsserie på området. Sedan 1986 har CAN uppdraget att genomföra studien. År 2004 mäts även utvecklingen bland elever i gymnasiet år 2.

Huvudsyftet med CAN:s nationella skolundersökning är att årligen följa ungas erfarenheter av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. I den här rapporten redovisas de mest centrala trenderna för de substanser och betenden som mäts i undersökningen. Rapporten belyser också skillnader i användningsmönster mellan pojkar och flickor, samt mellan de yngre och äldre ungdomarna.

När eleverna besvarade årets enkät under våren 2022 hade covid-19-pandemin pågått i ungefär två år och de flesta restriktioner höll på att släppas. Till exempel meddelade Folkhälsomyndigheten att covid-19 från och med 1 april inte längre klassas som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom. I förra årets undersökning kunde vi se att andelen som rökt, druckit alkohol eller använt narkotika hade minskat jämfört med innan pandemin. I en kompletterande rapport kunde vi även se att de gymnasieelever som begränsats mycket i sin fritid och sitt umgänge under pandemin hade en lägre sannolikhet för att röka och dricka alkohol (Zetterqvist & Gripe, 2021). Pandemin verkar alltså ha haft viss inverkan på ungdomars användning av olika substanser. Men mycket höll alltså på att återgå till det normala igen i samband med årets datainsamlingsperiod. I och med att många av de enkätfrågor som eleverna besvarar syftar på vanorna under de senaste 12 månaderna, är det dock möjligt att även årets nivåer har påverkats av pandemin.

Resultat

Resultaten presenteras kapitelvis för alkohol, tobak och nikotin, narkotika, läkemedel, sniffning, boffning och lustgas, dopning och PWO, spel om pengar samt debutålder. Ansvarig författare framgår av respektive kapitel.

Resultaten redovisas i de flesta fall uppdelade på kön och årskurs. Normalt presenteras procenttal beräknade på samtliga elever i respektive grupp, inklusive de elever som inte svarat på frågan. Internbortfallet ("ej svar") ingår alltså då procentandelarna har beräknats. Detta har dock en ytterst marginell betydelse, eftersom det interna bortfallet normalt ligger på en konstant låg nivå. Eventuella avvikelser från detta påtalas i förekommande fall i texten.

När resultat beskrivs som statistiskt signifikanta är de det på minst femprocentnivån. I urvalet till skolundersökningarna är det klass och inte elev som väljs ut. Det innebär att eleverna i studien är klustrade i skolklasser. Det gör att antagandet om oberoende mellan observationerna inte kan uppfyllas (Hox, 2002). För att inte generera falska signifikanta resultat vid signifikanstestning, används ett signifikanstest som tar hänsyn till dessa klustereffekter.

Resultaten från skolundersökningarna redovisas även i en tabellbilaga i digitalt format på <https://www.can.se/>. Vid hänvisning till tabeller med nummer är det den digitala tabellbilagan på nätet som avses. Tabeller i texten är försedda med bokstäver och kommer i alfabetisk ordning. I tabellerna används följande beteckningar:

- . Uppgift kan inte förekomma (till exempel årskursen inte ingått i undersökningen, frågan inte ställts).
- .. Uppgiften är för osäker för att återges (till exempel för lågt bastal).
- Ingen elev har angett svarsalternativet.
- 0,0 Procenttal avrundat till 0 (det vill säga svarsalternativet har angetts av minst en elev men av färre än 0,05 procent).

I diagrammen som visar tidsserier är resultaten prickade de år resultaten är baserade på skattade värden. Detta gäller till exempel samtliga värden år 2020 för gymnasiet år 2, eftersom undersökningen i gymnasiet inte kunde genomföras på grund av covid-19-pandemin. Brott i tidsserien betyder att frågan som ligger till grund för redovisningen förändrats på ett sätt så att den inte är direkt jämförbar med tidigare år.

Alkohol

Siri Thor

Alkoholkonsumtionen bland svenska ungdomar har följts sedan 1971, då den nationella skolundersökningen startade. Konsumtionen bland unga är viktig att följa av flera anledningar. En tidig debut och hög konsumtion i unga år kan leda till ökad konsumtion och relaterade skador även senare i livet (Enstad m.fl. 2019; McCambridge m.fl. 2011). En omfattande alkoholkonsumtion kan också leda till mer omedelbara problem, både för den som dricker alkoholen och för personer i hans närhet (Thor m.fl. 2017).

Detta kapitel illustrerar utvecklingen för ett antal alkoholmätt, för de tidsperioder som frågorna ställts. Först presenteras andelen som druckit alkohol och hur stor mängd som konsumerats. Därefter redovisas trender i intensivkonsumtion, anskaffning av alkohol och alkoholrelaterade problem.

Flera av de frågor som ligger till grund för resultaten som redovisas har genomgått förändringar under åren. De mest genomgripande förändringarna skedde 2006 och 2012. Effekterna av frågeändringarna har beskrivits och diskuterats i tidigare rapporter (se bl.a. Raninen & Nyström, 2013). Förändringar som har påverkat resultaten i avgörande grad illustreras i form av brott i tidsserierna. För mer detaljerade beskrivningar av de ändringar som gjorts hänvisas till 2014 års rapport om Skolelevers drogvanor (Leifman, 2014).

Alkoholkonsumtion

Alkoholkonsumtionen bland skolelever i Sverige har sjunkit kraftigt under 2000-talet (diagram 1). I den senaste undersökningen svarade 38 procent av niondeklassarna att de druckit alkohol under de senaste 12 månaderna (dessa benämns som alkoholkonsumenter). Det kan jämföras med 80 procent i början av 2000-talet. I gymnasiet var andelen alkoholkonsumenter 67 procent i årets undersökning, vilket är en nedgång från 90 procent när det började mätas år 2004 (tabellerna 2–3).

I årskurs 9 har den nedåtgående trenden sedan ett antal år tillbaka stannat av på omkring 40 procent. De senaste två åren syns dock återigen en minskning av andelen konsumenter och 2022 låg andelen på 38 procent. I gymnasiet fortsatte den tydliga nedgången av alkoholkonsumenter fram till och med år 2019, då andelen uppmättes till 69 procent. De senaste två åren har andelen alkoholkonsumenter i gymnasiet legat på 67 procent (tabell 3).

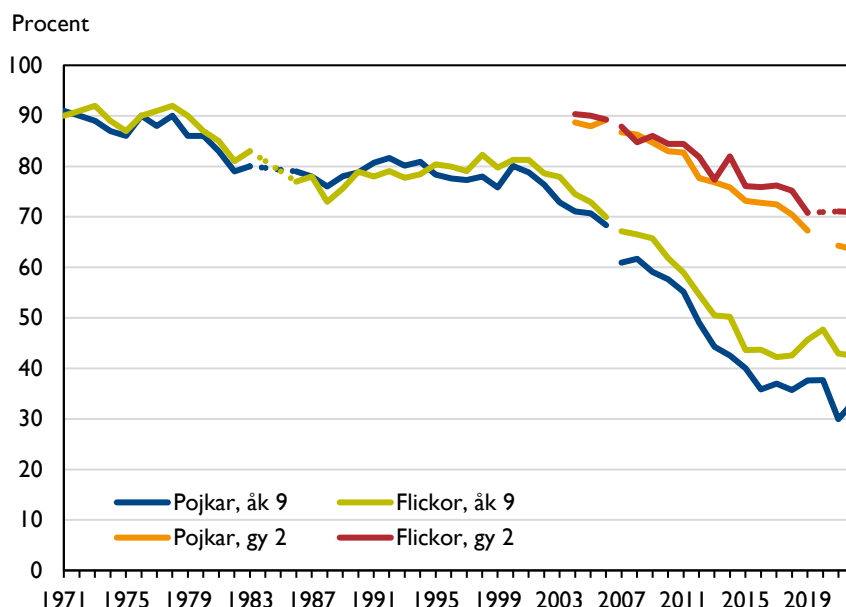

Diagram 1. Andelen alkoholkonsumenter, efter kön och årskurs. 1971–2022.

Det är tydliga skillnader mellan pojkar och flickor. I årets undersökning kategoriserades 42 procent av flickorna och 33 procent av pojkarna i årskurs 9 som alkoholkonsumenter (diagram 1). Andelen flickor som dricker alkohol ökade under åren 2018–2020 och låg på 48 procent år 2020. Därefter har det återigen sjunkit. Även i gymnasiet var det en större andel flickor än pojkar.

I den senaste undersökningen var det 71 procent av flickorna och 64 procent av pojkarna som kategoriserades som alkoholkonsumenter.

Under 2000-talet går det även tydligt att se hur den genomsnittliga årskonsumtionen följer samma nedåtgående trend (diagram 2). I årets undersökning uppmättes årskonsumtionen till 0,9 liter ren alkohol i årskurs 9 och 2,1 i gymnasiet år 2 (tabellerna 6–7). Det är historiskt lågt. Historiskt sett har pojkarnas konsumtion varit betydligt högre än flickornas. Sedan 2017 har pojkarnas och flickornas genomsnittliga konsumtion dock legat på ungefär samma nivå i årskurs 9. Även i gymnasiet har könsskillnaderna minskat men pojkarna har fortsatt något högre årskonsumtion än flickorna.

Måttet intensivkonsumtion följer andelen elever som dricker stora mängder alkohol vid ett och samma tillfälle. Måttet syftar på drickande som leder till berusning. Andelen som intensivkonsumerat alkohol minst en gång i månaden har sjunkit över tid (diagram 3). Vid det senaste undersökningstillfället var det 7 procent i årskurs 9 och 20 procent i gymnasiet som uppgav detta (tabellerna 9 och 11). Historiskt sett har intensivkonsumtion varit vanligare bland pojkar än flickor. Av diagram 3 framgår dock att skillnaden mellan pojkar och flickor numera är mycket liten i båda årskurserna.

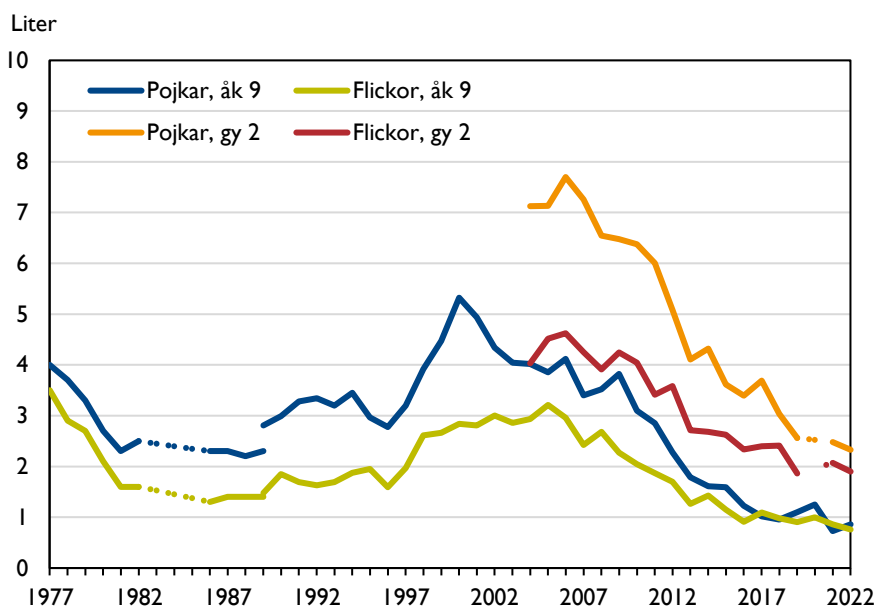

Diagram 2. Den beräknade genomsnittliga årskonsumtionen mätt i liter ren alkohol (100 %), efter kön och årskurs. 1977–2022.

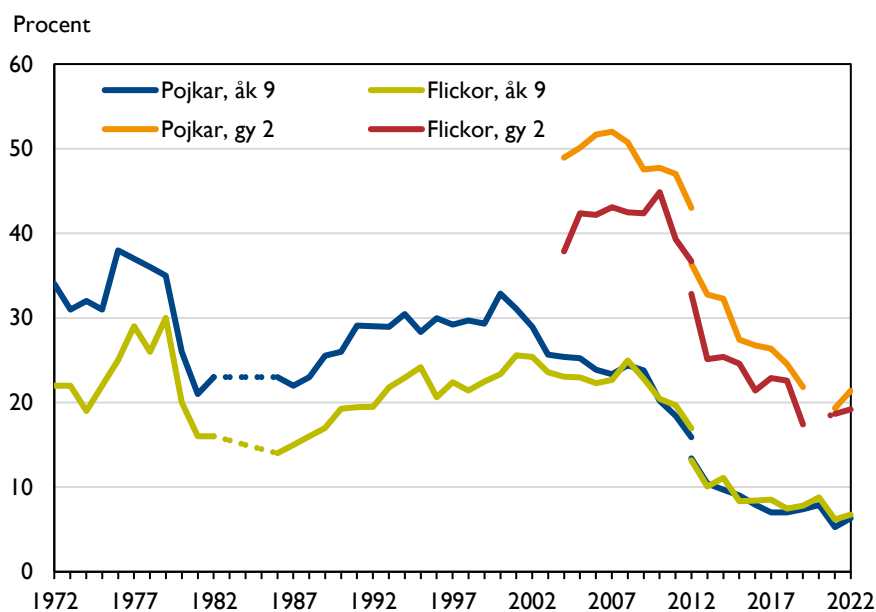

Diagram 3. Andelen elever som intensivkonsumerat alkohol minst en gång i månaden, efter kön och årskurs. 1972–2022.

Den vanligaste dryckessorten bland niondeklassare var sprit (tabell 6). Sprit utgjorde 43 procent av pojkarnas och 50 procent av flickornas konsumtion år 2022. Bland pojkarna utgjorde starköl den näst största delen av

konsumtionen (23 procent) och bland flickorna utgjorde blanddrycker den näst största delen av konsumtionen (28 procent).

Samma mönster går att se i gymnasiet. Även där utgjorde sprit den största delen (31 procent) av elevernas konsumtion (tabell 7). Sett till pojkar och flickor separat så stod starköl för störst del av pojkarnas konsumtion; 34 procent (8 procent av flickornas). Blanddrycker utgjorde störst andel av flickornas konsumtion; 32 procent (21 procent av pojkarnas).

Sammantaget visar konsumtionsmåtten som följs att alkoholkonsumtionen har minskat bland svenska skolungdomar under en längre tid. Även om den sjunkande trenden började relativt tidigt i Sverige är den inte unik i ett internationellt perspektiv. Trenden har observerats i flera europeiska och engelsktalande länder (se ESPAD Group, 2020, Pape m.fl. 2018 och Vashishtha m.fl. 2019).

Anskaffning av alkohol

Eleverna har i flera år fått besvara varifrån alkoholen kom senaste gången de drack. I 2022 års frågeformulär ändrades frågorna och för att ta reda på ursprungskällan för det senaste dryckestillfället får eleverna numera svara på två frågor. Den ena syftar till att ta reda på från vem eleven fick alkoholen och den andra varifrån den alkoholen kom.

I diagram 4 redovisas från vem alkoholen kommit, bland alkoholkonsumenter. Det var vanligast att ha fått alkohol från kompis, syskon eller partner. Av de som kategoriserades som alkoholkonsumenter var det 37 procent i årskurs 9 och 48 procent i gymnasiet som svarade att de fått tag på alkoholen på detta sätt. Det näst vanligaste i gymnasiet var att ha fått alkohol med lov från föräldrar (21 procent), medan det näst vanligaste bland eleverna i årskurs 9 var att ha fått alkoholen från person som langar alkohol (24 procent). Det var också en relativt stor andel som inte visste vem de fått alkoholen från, 14 procent i gymnasiet och 20 procent i årskurs 9 bland alkoholkonsumenter.

Vad gäller varifrån alkoholen kom (tabell 18 och 19) uppgav de flesta alkoholkonsumenter Systembolaget; 71 procent i gymnasiet och 59 procent i årskurs 9. Näst vanligast var att inte veta; 15 procent i gymnasiet och 30 procent i årskurs 9. I gymnasiet uppgav en nästan lika stor andel (14 procent) att alkohol kommit från restaurang, bar eller liknande.

I en nyligen släppt rapport framgår att nästan en tredjedel av unga vuxna (16–21 år) har sett erbjudanden via sociala medier om att köpa alkohol av en privatperson (Guttormsson & Åström, 2022). Från och med i år tillfrågas därför eleverna i en separat fråga om de har köpt alkohol via sociala medier. Bland alkoholkonsumenterna uppgav 14 procent i årskurs 9 att de gjort detta. Motsvarande siffra bland alkoholkonsumenter på gymnasiet var 15 procent (tabell 23 och 24). I båda årskurserna var det vanligare bland flickor än bland pojkar.

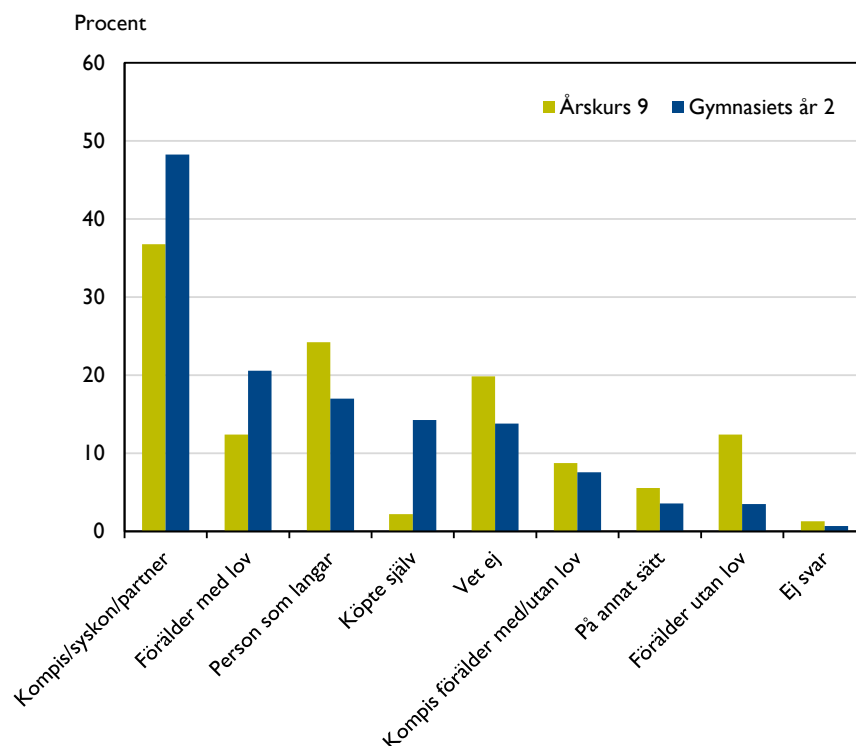

Diagram 4. Från vem kom alkoholen vid senaste dryckestillfället, bland alkoholkonsumenter, efter årskurs. Procent. 2022. (Resultaten är rangordnade efter gymnasieeleverna.)

Alkoholrelaterade problem

I samband med den minskande alkoholkonsumtionen under 2000-talet har även den alkoholrelaterade problembördan minskat bland eleverna. Detta gäller såväl i gruppen skolelever i stort, som i den gruppen som dricker alkohol. Utvecklingen har mätts med hjälp av ett index, baserat på ett flertal frågor om alkoholrelaterade problem. Eleverna får svara på om de, i samband med att de druckit alkohol, varit med om olika händelser eller gjort vissa saker. Frågorna innefattar olika typer och grad av allvarlighet. Det handlar till exempel om ägodelar förstörts eller om man har kört motorfordon i samband med alkoholkonsumtion. Dessa händelser definieras som alkoholrelaterade problem.

För årskurs 9 är indexets basår 2000 och för gymnasiets år 2 är det 2004. Alla år förhåller sig till basåret och om problembördan är lika stor som vid basåret så blir värdet 100. Ett värde mindre än 100 innebär att problembördan är mindre än vad den var vid basåret. Ett värde över 100 innebär att ungdomarna det året upplevde mer alkoholrelaterade problem än vid basåret.

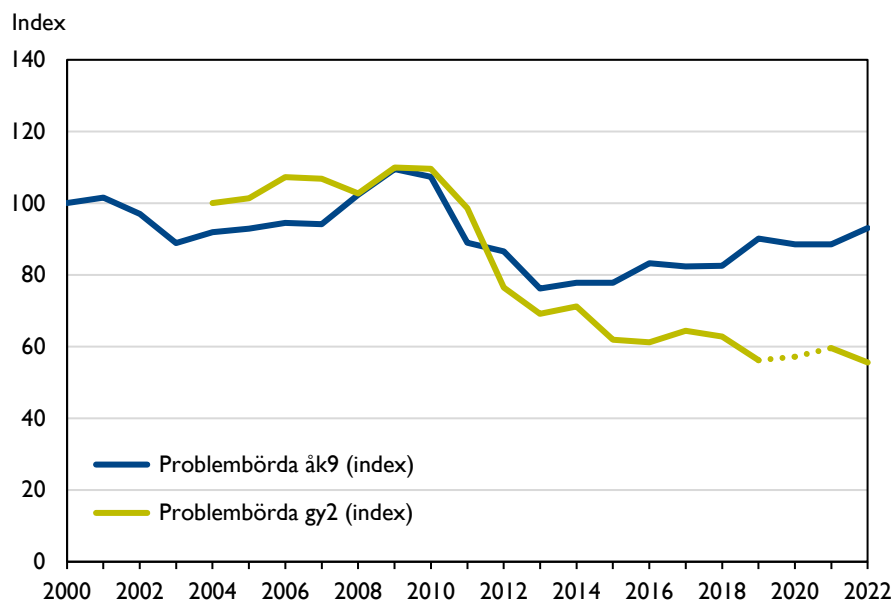

Diagram 5. Problemindex bland alkoholkonsumenter, efter årskurs. År 2000 är basår för årskurs 9 och år 2004 för gymnasiet år 2. 2000–2022.

Jämfört med basåret har den rapporterade problembördan minskat bland alkoholkonsumenterna. I årskurs 9 var den som lägst 2013. Sedan dess har nedgången stannat av (diagram 5) och till och med ökat. År 2022 var indexvärdet 93, vilket är det högsta värdet på över tio år. Det innebär dock att problembördan för niondeklassarna ändå var 7 procent mindre jämfört med startåret 2000. I gymnasiet har problembördan sedan 2010 uppvisat en tydlig nedgång, även om vissa år visat på tillfälliga ökning. År 2022 var indexvärdet för gymnasielevorna 56. Det innebär att problembördan minskat med hela 44 procent sedan startåret 2004.

I tabell A framgår det hur stor andel av alkoholkonsumenterna i nian och gymnasiet som rapporterat olika typer av problem år 2022. Bland de vanligaste problemen finns:

- Att ha haft sönder saker eller kläder
- Råkat i gräl
- Ha blivit fotad eller filmad i en pinsam eller kränkande situation

Omkring en femtedel uppgav vart och ett av dessa tre. Det var en större andel flickor än pojkar som nämnde just dessa problem. I flera andra fall var förhållandet omvänt. Till exempel var det en större andel pojkar än flickor som uppgav att de i samband med alkoholkonsumtion har kört motorfordon, råkat i slagsmål eller råkat i bråk med polisen. Det har inte skett några större förändringar i vilka problem som varit vanligast över tid (tabellerna 27–30).

Tabell A. Andelen elever som upplevt olika typer av problem i samband med alkoholkonsumtion de senaste 12 månaderna, bland dem som druckit alkohol senaste 12 månaderna, efter kön och årskurs, 2022.

Årskurs 9	Pojkar (n = 941)	Flickor (n=1026)	Alla (n=2013)
Förstört saker eller kläder	20	21	21
Blivit fotad/filmad i en pinsam/kränkande situation	16*	23*	20
Råkat i gräl	18	20	19
Råkat ut för olycka eller skadats	13*	17*	15
Kört moped, bil eller annat motorfordon	18*	11*	14
Tappat pengar eller andra värdesaker	13	15	14
Problem med förhållandet till vänner	10*	16*	13
Badat på djupt vatten	14	11	12
Problem med förhållandet till föräldrar	9*	15*	12
Åkt moped/bil/motorfordon med berusad förare	12	12	12
Haft sex du ångrat dagen efter	8	10	9
Råkat i slagsmål	11*	5*	8
Medvetet skadat dig själv	5*	10*	8
Blivit utsatt för våld	6	6	6
Medvetet skadat någon annan	7	4	5
Behövt uppsöka sjukhus eller akutmottagning	5	5	5
Råkat i bråk med polisen	6*	3*	4
Blivit bestulen eller rånad	3	3	3
Gymnasiets år 2	Pojkar (n=1472)	Flickor (n=1707)	Alla (n = 3244)
Förstört saker eller kläder	21*	27*	24
Råkat i gräl	20	23	22
Blivit fotad/filmad i en pinsam/kränkande situation	15*	21*	18
Tappat pengar eller andra värdesaker	14*	17*	16
Råkat ut för olycka eller skadats	14*	17*	16
Badat på djupt vatten	14	12	13
Haft sex du ångrat dagen efter	11	13	12
Problem med förhållandet till vänner	7*	14*	11
Åkt moped/bil/motorfordon med berusad förare	9	11	10
Kört moped, bil eller annat motorfordon	12*	8*	10
Problem med förhållandet till föräldrar	5*	10*	7
Råkat i slagsmål	9*	4*	7
Blivit utsatt för våld	7	5	6
Medvetet skadat dig själv	4	5	4
Behövt uppsöka sjukhus eller akutmottagning	4	4	4
Råkat i bråk med polisen	5*	3*	4
Medvetet skadat någon annan	5*	2*	3
Blivit bestulen eller rånad	4	3	3

* Statistiskt säkerställd skillnad mellan pojkar och flickor ($p < 0.05$)

Tobak och nikotin

Martina Zetterqvist

Tobaksrökningen orsakar stora hälsoproblem i befolkningen. Det är en av de främsta påverkansbara hälsoriskerna i Europa. Rökning har identifierats som en riskfaktor för flertalet sjukdomar, bland annat olika former av cancer och hjärt- och kärlsjukdomar (WHO, 2014; Folkhälsomyndigheten, 2022). Hälsoriskerna kopplat till snusning är inte lika tydligt fastställda. Precis som cigaretter, innehåller snus dock nikotin som är beroendeframkallande. Nikotin påverkar bland annat hjärta och kärl genom att höja blodtrycket och minska kärlens förmåga att vidgas (Folkhälsomyndigheten, 2022). Studier har bland annat visat på ett samband mellan högkonsumtion av snus och ökad risk för typ 2 diabetes, samt ökad risk att dö efter en hjärtinfarkt om man fortsätter snusa (Folkhälsomyndigheten, 2019). Det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken är att minska allt tobaksbruk och förhindra att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter (Skr. 2021/22:213).

I följande avsnitt redovisas utvecklingen av skolelevers erfarenheter av tobaks- och nikotinprodukter fram till och med år 2022. Inledningsvis redovisas trenderna för cigarettrökning och snusning, samt hur eleverna oftast får tag på dessa produkter. Därefter presenteras användningen av e-cigarett. Avslutningsvis presenteras den totala andelen elever som rökt, snusat eller använt e-cigarett.

I avsnittet används uttrycken frekventa respektive sporadiska användare. Frekvent avser de som röker eller snusar dagligen/nästan dagligen. Sporadiskt syftar på de som gör det ibland/på fest.

Frågorna som mäter tobaksanvändningen har vid flera tillfällen ändrats, vilket har påverkat nivåerna. Detta illustreras med linjebrott i diagrammen. Från och med år 2012 definieras rökare/snusare som att ha rökt eller snusat under de senaste 12 månaderna och svarat att man fortfarande gör det.

Cigarrettrökning

I diagram 6 redovisas utvecklingen av andelen niondeklassare som röker cigaretter. Att röka var vanligast på mitten av 1970-talet då omkring 30 procent av niorna rökte (innefattar både frekvent och sporadiskt). Sedan dess har rökningen minskat kraftigt. Särskilt stor har nedgången varit under 2010-talet. I årets undersökning uppgav 9 procent av niondeklassarna att de rökte. Under hela mätperioden har det varit vanligare att flickor röker än att pojkar gör det. Bland både flickor och pojkar var det vanligast att röka sporadiskt (omkring 7 procent) jämfört med att göra det frekvent (omkring 2 procent) (tabell 33).

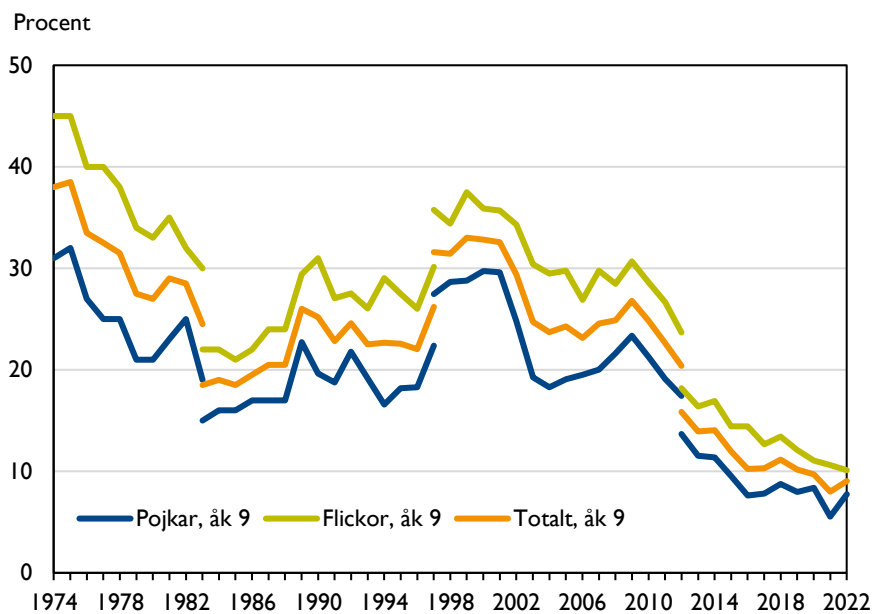

Diagram 6. Andelen elever i årskurs 9 som röker (dagligen/nästan dagligen eller sporadiskt), efter kön. 1974–2022.

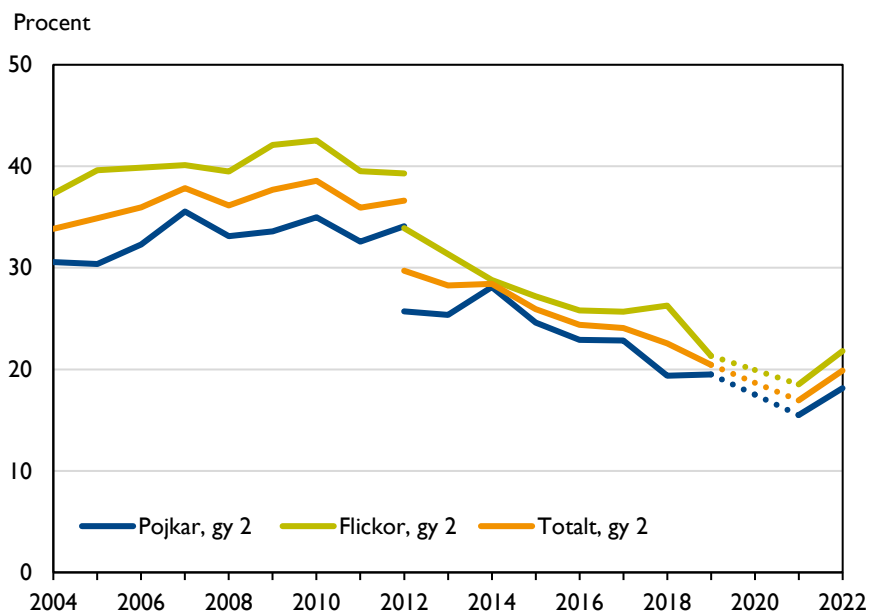

Diagram 7. Andelen elever i gymnasiet år 2 som röker (dagligen/nästan dagligen eller sporadiskt), efter kön. 2004–2022.

Även bland gymnasieeleverna har andelen rökare minskat kraftigt under 2010-talet (diagram 7). År 2012 uppgav 30 procent att de rökte. I den senaste mätningen var nivåerna nere på 20 procent. 2022 års resultat innebar dock en liten, men signifikant uppgång jämfört med året innan. Rökning har varit vanligare bland flickor under stora delar av tidsperioden. År 2022 uppgav 22 procent av flickorna och 18 procent av pojkarna att de rökte. Precis som i nian var en klar majoritet (17 procent) av alla rökare i gymnasiet sporadiska användare, jämfört med frekventa (3 procent) (tabell 34).

Snusning

Snus används som övergripande begrepp i denna text och innefattar både tobaksnus och vitt snus, om inget annat anges.

Andelen niondeklassare som snusar minskade under 2000-talet (diagram 8). I början på 10-talet planade dock nedgången ut. Sedan år 2017 syns en relativt kraftig uppgång. I 2022 års undersökning uppgav 11 procent av niondeklassarna att de snusar, vilket kan jämföras med 5 procent år 2017. Uppgången har skett bland både pojkar och flickor, men i och med att flickorna historiskt sett har snusat mindre är den relativa uppgången större bland dem. I årets mätning uppmättes den högsta nivån bland flickorna sedan detta började mätas 1974 (drygt 8 procent). Trots detta är snusning fortfarande klart vanligast bland pojkar. Det var vanligare att pojkar som snusar gör det frekvent (9 procent) än sporadiskt (5 procent). Bland flickorna var det ungefär lika vanligt att snusa frekvent (4 procent) som sporadiskt (5 procent) (tabell 44).

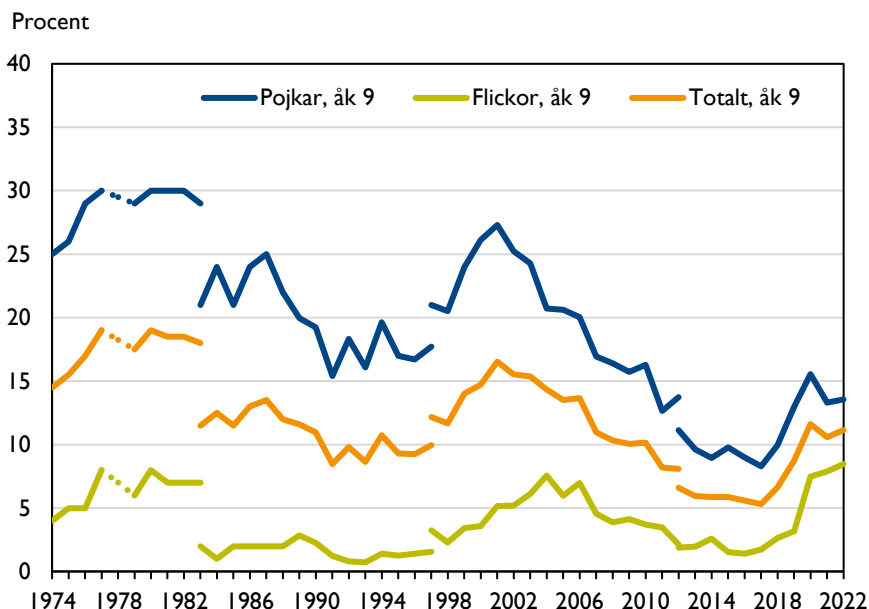

Diagram 8. Andelen elever i årskurs 9 som snusar (dagligen/nästan dagligen eller sporadiskt), efter kön. 1974–2022.

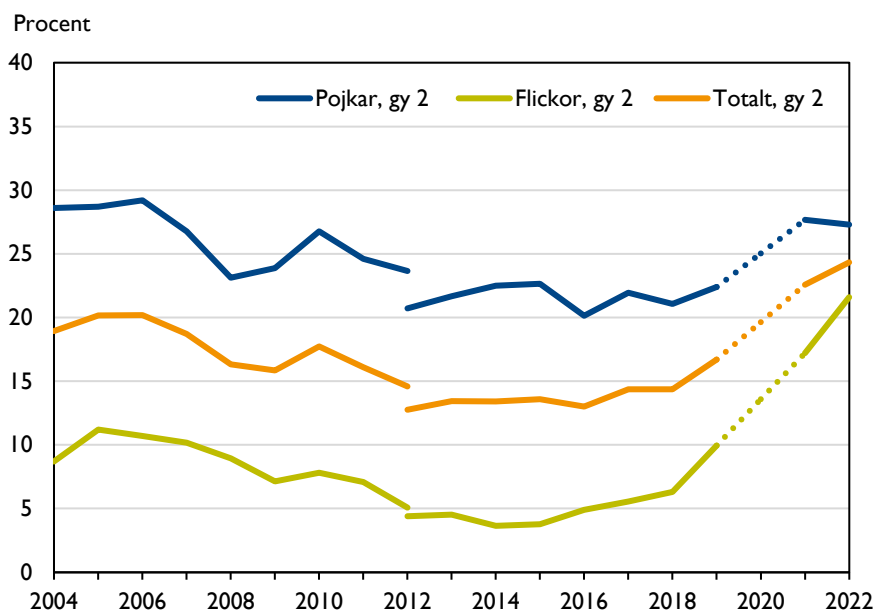

Diagram 9. Andelen elever i gymnasiet år 2 som snusar (dagligen/nästan dagligen eller sporadiskt), efter kön. 2004–2022.

Under mitten på 2000-talet minskade snusningen bland gymnasieeleverna (diagram 9). Men, precis som bland niondeklassarna, har trenden i gymnasiet brutits. Andelen som snusar har ökat kraftigt under de senaste åren, framför allt bland flickorna. År 2022 svarade 24 procent av gymnasieeleverna att de snusade. Det kan jämföras med 13 procent år 2012, då andelen var som lägst. Bland flickorna har andelen som snusar mer än fyrdubblats om man jämför med hur det såg ut i början av 10-talet.

Även om snusning har blivit vanligare bland flickor finns det fortfarande könskillnader. I årets undersökning uppgav 27 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna att de snusade. Precis som i nian var det i gymnasiet klart vanligast att pojkar som snusar gör det frekvent (21 procent) jämfört med sporadiskt (6 procent). Bland flickorna i gymnasiet var det lika vanligt att snusa frekvent som sporadiskt (11 procent) (tabell 45).

Vitt snus

Under de senaste åren har det vita nikotinsnuset etablerats på marknaden i Sverige. Det vita snuset innehåller nikotin, som är det beroendeframkallande ämnet i snus. Trots att nikotin i de flesta fall tillverkas av tobak, betraktas vitt snus som tobaksfritt. Det hamnar därför utanför tobakslagens bestämmelser (SOU 2021:22; SFS 2018:2088). Under flera år var försäljningen och marknadsföringen därför inte reglerad i någon lag. Sedan 1 augusti 2022 finns en ny lag på plats. Den innebär bland annat ålderskrav på 18 år och förbud mot att rikta marknadsföringen till personer under 25 år (SFS 2022:1257). Den kraftiga

uppgången i andelen som snusar, som presenteras i avsnittet ovan, har väckt frågor om det är så att uppgången beror på just det vita snuset. För att få en bild av hur vanligt det är bland ungdomar inkluderades i 2021 års undersökning frågor om specifikt vitt snus. I år är därmed andra gången vi ställer dessa frågor. Eftersom undersökningen genomfördes på våren 2022 samlades svaren dock in innan den nya lagen var på plats.

I diagram 10 redovisas hur stor andel som uppgett att de snusat vitt snus någon gång, samt senaste 30 dagarna. I nian uppgav 23 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna att de provat vitt snus någon gång. Det var en signifikant ökning jämfört med året innan. Ungefär hälften av dessa, 13 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna, hade snusat vitt snus senaste 30 dagarna. Denna skillnad mellan pojkar och flickor var statistiskt signifikant. För pojkarna syntes en signifikant uppgång även för den månadsaktuella användningen jämfört med året innan.

Bland de äldre eleverna var det vanligare att ha snusat vitt snus. Andelen gymnasieelever som gjort det någon gång var 39 procent bland pojkarna och 42 procent bland flickorna. Skillnaden var inte statistiskt signifikant. Vad gäller månadsaktuell användning låg nivån på 22 procent bland både pojkar och flickor. Liksom i nian skedde det år 2022 en signifikant uppgång i andelen pojkar och flickor i gymnasiet som snusat vitt snus någon gång, jämfört med året innan. Uppgången i månadsaktuell användning var bara signifikant bland pojkarna.

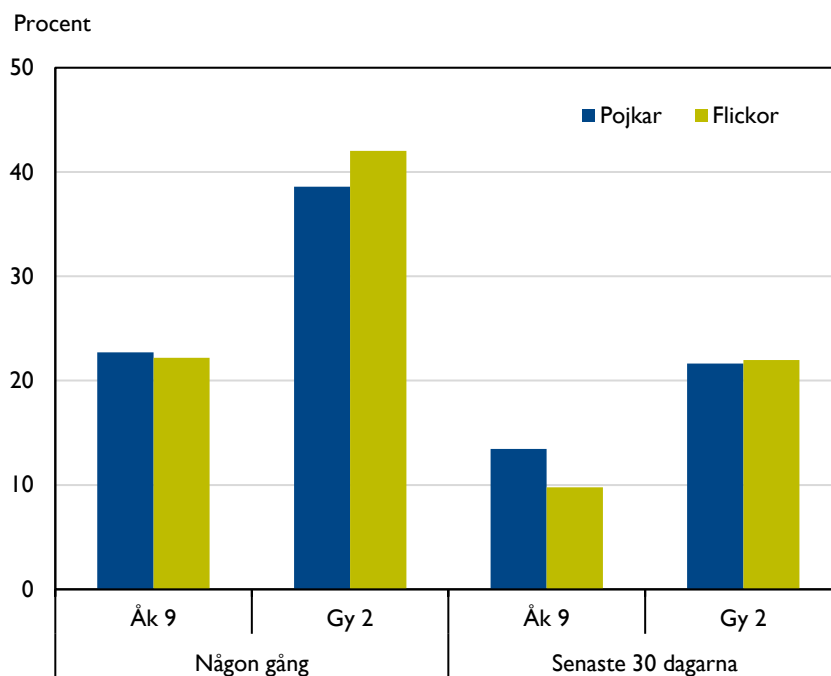

Diagram 10. Andelen elever som snusat vitt snus, någon gång respektive senaste 30 dagarna, efter kön och årskurs. 2022.

Tabell B. Andelen elever som använt andra tobaks-/nikotinprodukter innan de provade vitt snus, bland elever som använt vitt snus, efter kön och årskurs. 2022.

	Årskurs 9		Gymnasiets år 2	
	Pojkar (n=597)	Flickor (n=527)	Pojkar (n=884)	Flickor (n=1011)
Använt tobakssnus innan	49	23	58	26
Rökt cigaretter innan	23	36	25	39
Använt e-cigaretter innan	39	42	27	32
Använt annan nikotin-/tobaksprodukt innan	6	4	4	3
Ej använt någon tobaks-/nikotinprodukt innan	24	32	23	37

De elever som uppgett att de snusat vitt snus fick även svara på om de hade använt någon/några andra tobaks- eller nikotinprodukter innan de provade vitt snus. Som det framgår av tabell B var det vanligast att pojkarna hade använt traditionellt tobakssnus innan; 49 procent i nian och 58 procent i gymnasiet. Bland flickorna var det däremot i nian vanligast att ha använt e-cigaretter innan (42 procent) och i gymnasiet att ha rökt cigaretter (39 procent). Det var en förhållandevis stor grupp som inte hade använt någon annan tobaks-/nikotinprodukt innan de provade vitt snus. Bland pojkarna i båda årskurserna hade omkring 23 procent inte använt något annat innan de provade vitt snus. Motsvarande nivåer för flickorna var 32 procent i nian och 37 procent i gymnasiet.

Anskaffning av cigaretter och snus

För att undersöka hur eleverna får tag på cigaretter och snus har de fått svara på frågan "Hur får du vanligen tag på cigaretter/snus?". I såväl nian som gymnasiet var det vanligast att ha fått tag på cigaretter från kompisar (tabellerna 36–37). I nian uppgav 65 procent av rökarna detta, och i gymnasiet 80 procent (bland de under 18 år). Det näst vanligaste alternativet som eleverna uppgav var att ha köpt cigaretter själv, vilket 24 procent av rökarna i nian och 28 procent i gymnasiet uppgav.

Mönstret var detsamma för anskaffning av snus. Det var vanligast att eleverna som snusar fått tag på snuset via kompisar (58 procent i nian och 69 procent i gymnasiet) (tabellerna 47–48). Näst vanligast var att ha köpt snus själv vilket omkring 40 procent av snusarna uppgav i båda årskurserna (bland de under 18 år i gymnasiet). Det var alltså vanligare att ha köpt snus själv jämfört med hur det såg ut för cigaretter.

E-cigaretter

Sedan år 2014 har användningen av e-cigaretter, även kallat vapes, följts i CAN:s nationella skolundersökning. E-cigaretten (elektronisk cigarett) är en batteridrivnen apparat som laddas med en vätska som kan innehålla nikotin och olika smakämnen. Vätskan värms upp med hjälp av batteriet och bildar ånga

som sedan andas in. Det finns även e-cigarett för engångsbruk som inte kan laddas på nytt.

I det här avsnittet görs ingen skillnad på om ungdomarna har använt e-cigarett som innehåller nikotin eller inte. Detta mättes senast i 2017 års skolundersökning. Då uppgav 34 procent att de bara rökt e-cigarett utan nikotin, 15 procent bara med nikotin, och 28 procent både med och utan. Så många som en fjärdedel visste dock inte vad e-cigaretten innehöll/svarade inte på frågan. Om detta har förändrats fram till idag vet vi inte.

Under början av tidsperioden syntes en ökning av andelen som någon gång använt e-cigarett, i både årskurs 9 och gymnasiets år 2. Därefter, runt 2019, minskade användandet under ett par år. I och med 2022 års resultat syns dock återigen en kraftig uppgång. I förra mätningen uppgav 24 procent av niorna och 35 procent av gymnasieeleverna att de använt e-cigarett någon gång. I årets mätning var nivåerna uppe på 36 procent bland niorna och 48 procent bland gymnasieeleverna. Uppgången blir än mer framträdande när den mer aktuella användningen studeras. I fjol uppgav 5 procent av niorna och 4 procent av gymnasieeleverna att de använt e-cigarett den senaste månaden. I 2022 års mätning hade andelarna ökat till 20 respektive 24 procent (tabellerna 54–55).

Den totala användningen

I detta avslutande avsnitt sammanfattas hur stor andel det är som antingen rökt cigaretter, snusat tobakssnus eller vitt snus, eller använt e-cigarett (både med och utan nikotin). I tabell C redovisas dels andelen som gjort något av detta någon gång, dels andelen som har gjort det de senaste 30 dagarna.

Av tabellen framgår det att 44 procent av niondeklassarna hade rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång. Drygt en fjärdedel av niorna hade gjort något av detta under de senaste 30 dagarna. Det var vanligare bland de äldre eleverna. Bland gymnasieeleverna hade 62 procent rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång. 40 procent hade gjort det de senaste 30 dagarna.

Tabell C. Andelen elever som rökt, snusat eller använt e-cigarett någon gång, respektive senaste 30 dagarna, efter årskurs. 2022.

	Årskurs 9		Gymnasiets år 2	
	Senaste 30 dagarna	Någon gång	Senaste 30 dagarna	Någon gång
Rökt cigaretter	9	24	18	42
Snusat (inkl. vitt snus)	13	29	25	47
Snusat vitt snus	12	22	22	40
Använt e-cigarett ¹	20	36	24	48
Minst en av ovan	26	44	40	62

¹ Omfattar både e-cigarett med och utan nikotin

Sammanfattningsvis har rökningen minskat kraftigt bland svenska skolungdomar sedan millennieskiftet. Även snusningen minskade under 2000-talet. Under de senaste åren syns dock en kraftig uppgång av snusandet i båda årskurserna. Särskilt stor är uppgången bland flickor som historiskt sett har snusat i låg utsträckning. Resultaten tyder också på att det framför allt är det vita nikotinsnuset som tilltalar flickorna. I och med 2022 års undersökning syns även en kraftig ökning av användandet av e-cigarett i både nian och gymnasiet. Det tycks alltså i första hand vara de nyare produkterna som ökat i popularitet under det senaste året.

Narkotika

Isabella Gripe

De flesta som provar narkotika gör det för första gången under ungdomsåren (Degenhardt m.fl. 2016). Det är väl känt att användning av narkotika kan leda till beroende och andra hälsoproblem och att narkotika bidrar till sjukdomsbördan i Sverige (Agardh m.fl. 2014). Men narkotikaanvändning påverkar inte bara den som använder narkotika, utan kan också skapa problem för anhöriga (Sundin m.fl. 2018). Under 1960-talet blev narkotika en viktig politisk fråga i Sverige och ungdomars användning av narkotiska preparat började uppmärksammas alltmer (Olsson (red) 2011). I den nationella skolundersökningen har frågor om narkotikaerfarenheter funnits med sedan starten 1971.

I följande avsnitt redogörs för utvecklingen av narkotikaerfarenheten bland skoleleverna. Inledningsvis presenteras hur vanligt narkotikaerfarenhet var. Därefter belyses vilka preparat som använts och hur ungdomarna har fått tag på narkotika. I kapitlet redovisas även den totala narkotikaanvändningen, inklusive användning av narkotikaklassade läkemedel. Avslutningsvis redovisas användningen nya psykoaktiva substanser, även kallat nättdroger.

Narkotikaerfarenhet

Under 2022 svarade 7 procent av pojkarna och 6 procent av flickorna i årskurs 9 att de någon gång använt narkotika (diagram 11 och tabell 62). Sedan mitten av 90-talet har nivån varierat mellan 5–10 procent och årets resultat är i linje med det. Av diagrammet framgår även att nivån på niornas narkotikaerfarenhet var som högst i början av 1970-talet. Periodens lägsta värden uppmättes under slutet av 1980-talet. Under hela mätperioden har könsskillnaderna varit förhållandevis små bland niondeklassarna. Sedan 2006 har pojkarnas nivå dock varit någon eller några procentenheter högre än flickornas. I årets undersökning var skillnaden mellan pojkar och flickor dock inte signifikant.

Jämfört med niondeklassarna var det mer än dubbelt så vanligt att eleverna i gymnasiets år 2 hade erfarenhet av narkotika. I årets undersökning svarade 16 procent av pojkarna och 13 procent av flickorna att de använt narkotika någon gång (tabell 63). Skillnaden mellan pojkar och flickor var dock inte signifikant bland gymnasieeleverna. Under hela mätperioden har nivån bland flickorna varit förhållandevis oförändrad. Pojkarnas konsumtion har däremot varierat sedan 2004. Mellan åren 2004–2010 skedde en årlig ökning. Därefter har nivån pendlat både upp och ner. Nivån som uppmättes bland gymnasiepojkarna 2022 var densamma som vid den första mätningen 2004. Även om kurvan för pojkar i gymnasiet ser ojämn ut, har det alltså i ett längre perspektiv inte skett några större förändringar gällande narkotikaerfarenheten.

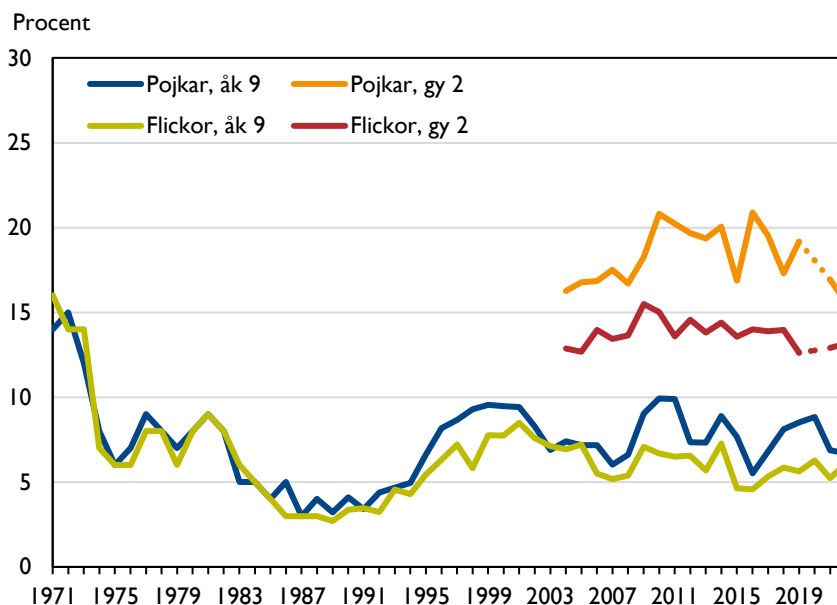

Diagram 11. Andelen elever som använt narkotika någon gång, efter kön och årskurs. 1971–2022.

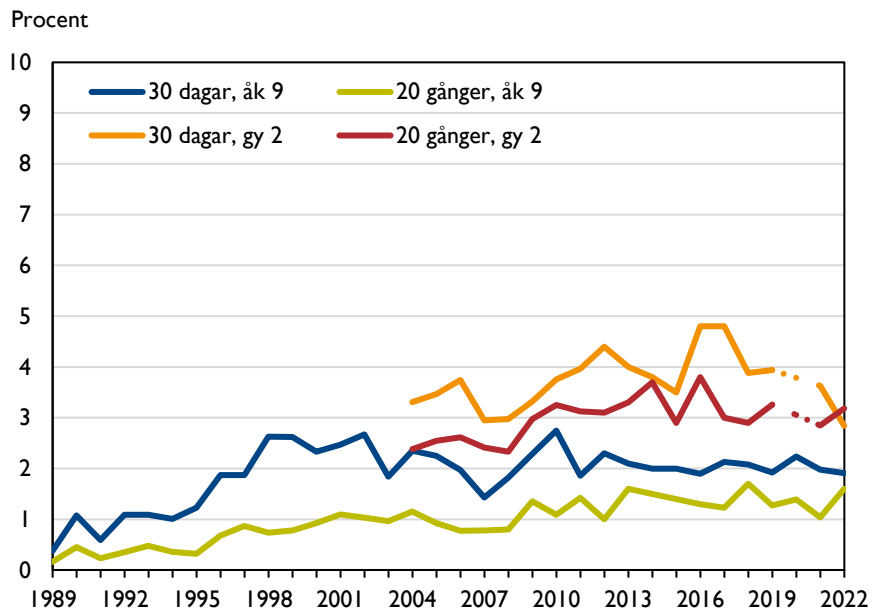

Diagram 12. Andelen elever som använt narkotika de senaste 30 dagarna (endast cannabis tom.1997) respektive fler än 20 gånger, efter årskurs. 1989–2022.

Månadsaktuell användning ("senaste 30 dagarna") är ett mått som kan användas för att ge en bild av en mer aktuell konsumtion. Som framgår av diagram 12 ökade andelen niondeklassare som använt narkotika senaste 30 dagarna från slutet av 1980-talet fram till slutet av 1990-talet. Efter det har nivån varit relativt oförändrad. För gymnasieeleverna finns statistik från 2004, inledningsvis var trenden uppåtgående men 2017 vände trenden nedåt. Andelen som rapporterade månadsaktuell användning i årets undersökning var 2 procent i nian och 3 procent i gymnasiets år 2. Bland gymnasieeleverna var andelen något större bland pojkarna. Bland niondeklassarna var däremot skillnaden mellan pojkar och flickor liten (tabellerna 62–63).

Utöver månadsaktuell användning kan frekvensen på narkotikaanvändningen ge en bild av omfattningen av narkotikaanvändningen. I diagram 12 presenteras därför även hur stor andel som använt narkotika mer än 20 gånger. Bland niondeklassarna var det ovanligt att ha använt narkotika vid fler än 20 tillfällen. Det har dock blivit vanligare jämfört med 90-talets början. Ökningen pågick fram till 2013 men har, precis som 30-dagars-prevalensen, stabiliserats under senare år. I år var det 2 procent av eleverna i årskurs 9 som hade använt narkotika mer än 20 gånger. Även bland gymnasieeleverna ökade inledningsvis andelen som använt narkotika mer än 20 gånger, men under senare år har även den kurvan planats ut och nivån har legat på runt 3 procent de senaste 5 åren.

För att få en uppfattning om hur ofta eleverna med narkotikaerfarenhet har använt narkotika ställs sedan 2021 en fråga om användningsfrekvensen under senaste året. Bland dem som använt narkotika svarade 40 procent av niondeklassarna och 54 procent av gymnasieeleverna att de hade använt narkotika 1 gång de senaste 12 månaderna. Bland gymnasieeleverna hade alltså majoriteten av de som hade narkotikaerfarenhet endast använt narkotika en gång under den senaste 12-månadersperioden.

Tabell D. Hur ofta har du använt narkotika de senaste 12 månaderna? Procentuell fördelning bland dem som använt narkotika, efter årskurs. 2022.

	Årskurs 9 (n=319)	Gymnasiets år 2 (n=642)
1 gång i månaden eller oftare	32	20
2–6 gånger	26	25
1 gång eller mer sällan de senaste 12 månaderna	40	54
Ej svar	2	1

Att ha använt narkotika 1 gång i månaden eller oftare uppgavs av 32 procent bland niondeklassarna med narkotikaerfarenhet. Bland gymnasieleverna var motsvarande siffra 20 procent (tabell D). En anledning till att andelen som har använt narkotika 1 gång i månaden eller oftare var högre bland de yngre eleverna kan vara att deras debut var närmare i tiden. Bland gymnasieeleverna kan det däremot finnas en större andel som testat någon enstaka gång, men sedan inte fortsatt.

I jämförelse med förra året syns små förändringar i måtten på narkotikaerfarenhet, både bland niondeklassare och gymnasieelever. Narkotikaerfarenheten brukar visserligen variera något år från år, men i stora drag har trenderna varit stabila i ett längre perspektiv och årets resultat är i linje med det.

Erfarenhet av olika narkotiska preparat

De elever som svarat att de använt narkotika får uppge vilken eller vilka preparat de har använt. Av diagram 13 framgår hur vanligt det var att ha provat olika typer av narkotika bland de narkotikaerfarna eleverna. Bland dem som använt narkotika hade majoriteten använt enbart cannabispreparat (i form av hasch eller marijuana). Det var 61 procent av gymnasieeleverna och 51 procent av eleverna i årskurs 9 som uppgav det. Att enbart ha använt annan narkotika än cannabis var minst förekommande bland dem med narkotikaerfarenhet, det uppgavs av 9 procent i årskurs 9 och 6 procent i gymnasiets år 2. Erfarenhet av både cannabispreparat och annan narkotika fanns bland 39 procent av narkotikaanvändarna i årskurs 9. Motsvarande siffra bland gymnasieeleverna var 33 procent.

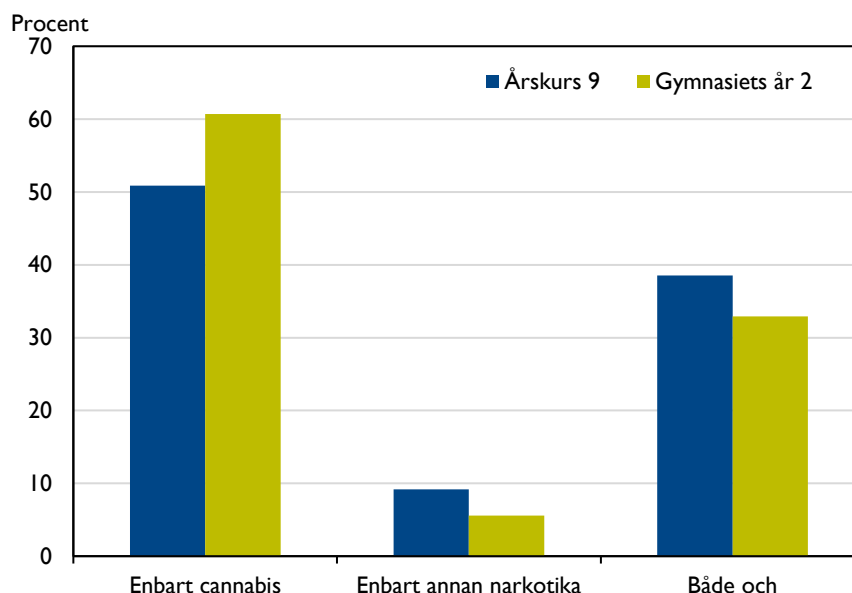

Diagram 13. Andelen narkotikaerfarna elever som enbart använt cannabispreparat, enbart använt annan narkotika respektive använt både cannabispreparat och annan narkotika, efter årskurs. 2022.

Att enbart ha använt annan narkotika än cannabis var alltså ovanligt i båda årskurserna. Sett till samtliga elever var det endast någon enstaka procent i respektive årskurs som använt exempelvis amfetamin, ecstasy eller kokain (tabellerna 66–67).

I skolundersökningen får eleverna uppge om de någon gång, utan läkares ordination, använt narkotikaklassade receptbelagda: sömn- eller lugnade läkemedel, smärtstillande läkemedel eller centralstimulerande läkemedel. Användning av sådana medel beskrivs närmare i kapitlet *Läkemedel*. Dessa läkemedelstyper efterfrågas också som alternativ i frågan om vilka preparat de narkotikaerfarna eleverna använt. Det kan konstateras att det var en betydligt lägre andel som rapporterat användning av sådana preparat när frågor om detta ställdes i en narkotikakontext. En förklaring kan vara att eleverna inte känner till att detta juridiskt är att betrakta som narkotikaanvändning. Om även de elever som uppgett att de använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel utan läkares ordination definieras som narkotikaerfarna, skulle andelarna som någon gång använt narkotika 2022 uppgå till 15 procent istället för 6 procent för niorna. Motsvarande siffra för gymnasieeleverna 2022 skulle vara 20 procent istället för 15 procent (tabell E).

Tabell E. Andelen som någon gång använt narkotika och andelen som någon gång använt narkotika och/eller narkotikaklassade läkemedel utan läkares ordination, efter kön och årskurs. 2022.

	Årskurs 9			Gymnasiets år 2		
	Pojkar	Flickor	Alla	Pojkar	Flickor	Alla
Narkotika och/eller narkotikaklassade läkemedel ^{a)}	14	15	15	22	19	20
Narkotika	7	6	6	16	13	15

a) Svarat "ja" på frågan om de använt narkotika och/eller någon av de narkotikaklassade läkemedelstyper (sömn/lugnande, smärtstillande eller centralstimulerande) som efterfrågas i separata frågor, utanför en narkotikakontext.

Från vem kommer narkotikan?

De elever som använt narkotika får sedan 2007 svara på hur de fick tag på narkotika senaste gången de använde. Dessa tidsserier redovisas i tabellerna 74–75. I årets undersökning ändrades frågan så att formuleringen stämmer bättre överens med övriga frågor om anskaffning. Hur vanliga de olika anskaffningskällorna var presenteras i tabell F.

Tabell F. Senaste gången du använde narkotika, hur fick du då tag på den? Procentuell fördelning bland elever som använt narkotika, efter årskurs. 2022.

	Årskurs 9 (n=319)	Gymnasiets år 2 (n=642)
Kompis/Partner/Syskon/Bekant	51	60
Langare	43	41
Beställde online	8	4
Annat sätt	15	6
Ej svar	1	2

Bland eleverna som använt narkotika var den vanligaste källan kompisar, partner, syskon eller bekant. 51 procent i årskurs 9 och 60 procent i gymnasiet uppgav det. På andra plats kom langare, följt av "annat sätt". Minst vanligt var att ha fått tag på narkotika genom att beställa online eller via sociala medier. Bland niondeklassarna med narkotikaerfarenhet uppgav 8 procent det. Motsvarande andel gymnasiet var 4 procent. Rangordningen på anskaffningssätten var samma för både pojkar och flickor. Det var dock betydligt vanligare att flickor svarade att de hade fått tag på narkotika från kompisar, partner, syskon eller bekant jämfört med pojkar (tabellerna 76–77).

Nya psykoaktiva substanser

Marknaden utökas ständigt med nya, ofta syntetiska, preparat. Eftersom preparaten oftast marknadsförs via internet kallas de ibland för "nättdroger". Andra benämningar är nya psykoaktiva substanser (NPS), designerdroger eller research chemicals (RC-droger). I enkäten benämns de som NPS.

Poängen med att introducera nya substanser på marknaden är att de ofta inte omfattas av någon speciell kontroll. Därför är de inte olagliga, vare sig att sälja eller köpa - i alla fall inte från början. Konsumtion av substanserna kan ändå vara hälsofarlig. Under den period då nya så kallade nättdroger tillförts marknaden har dödsfall och andra allvarliga skador orsakade av de nya drogerna rapporterats (se tex. Socialstyrelsen 2016).

Flertalet av de substanser som introducerats på senare år har efterhand hamnat under någon form av kontroll, exempelvis under narkotikalagstiftningen eller

lagen om hälsofarliga varor. Det har dock hänt att en substans som klassificerats som något av detta och därmed blivit olaglig att sälja, bytts ut mot en variant som liknar den ursprungliga substansen men med viss kemisk modifikation. Den nya modifierade versionen av substansen kan sedan i sin tur säljas fram till dess att också den hunnit utredas och eventuellt klassas som hälsofarlig vara eller narkotika.

Inom begreppet NPS ryms olika typer av preparat, till exempel cannabis-liknande substanser och centralstimulerande medel. Ibland förekommer dock att även mera traditionella läkemedel faller in under benämningen. Begreppet NPS är med andra ord heterogent och innefattar droger med vitt skilda ursprung, verkan och styrka men också olika grad av reglering.

Sedan 2012 har CAN ställt frågor om den här typen av preparat som kan vara narkotikaklassade, men det kan också röra sig om oklassade preparat. Av diagram 14 (se även tabellerna 80–81) framgår det att det till och med år 2014 var drygt 2 procent av eleverna i nian och ungefär 4 procent av gymnasieeleverna som uppgav att de någon gång använt NPS. Efter det sjönk andelarna under några år. Under de senaste åren, även 2022, har andelarna varit runt en procent i båda årskurserna.

Som framgår av diagram 14, har könsskillnaderna i gymnasiets år 2 minskat sedan 2012 när frågan började ställas. I årskurs 9 har skillnaden mellan pojkar och flickor varit liten under hela perioden (tabellerna 80–81).

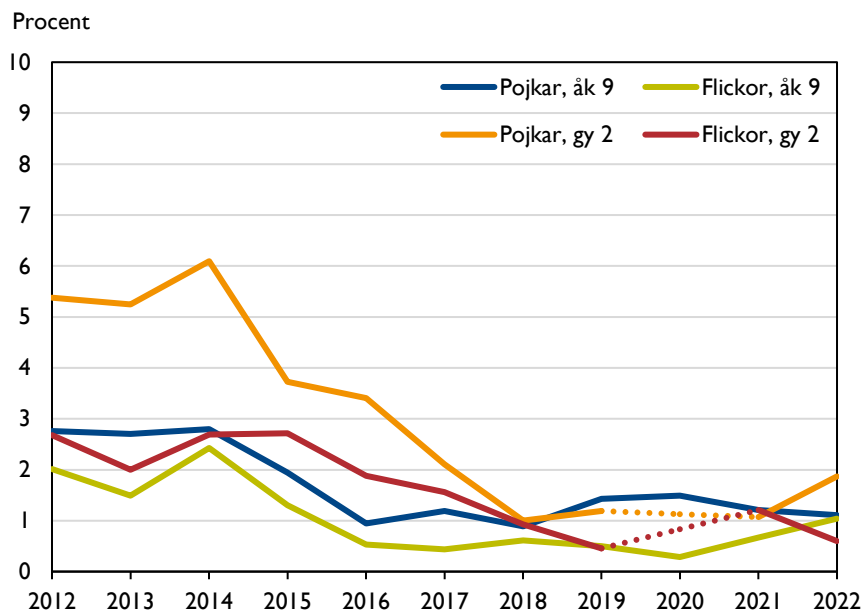

Diagram 14. Andelen elever som använt NPS någon gång, efter kön och årskurs. 2012–2022.

Läkemedel

Viktoria Åström

Läkemedel som riskerar att framkalla bland annat rus och beroende kan klassas som narkotika (Läkemedelsverket, 2019). Dessa läkemedel får därför endast användas efter läkarordination (SFS 1992:860). Narkotikaklassade läkemedel utgör en betydande del av samhällets totala narkotikaanvändning. De hör till de vanligaste preparaten som beslagtas av rättsväsendet (CAN, 2019). Därför kan det vara intressant att mäta erfarenheten av icke-förskrivna användning av narkotikaklassade läkemedel bland ungdomar.

Följande kapitel redovisar resultat gällande användning av receptbelagda läkemedel som använts utan läkarordination (före 2014 "utan recept").

I enkäten mäts användningen av narkotikaklassade sömn- och lugnande läkemedel (bensodiazepiner), smärtstillande läkemedel (opioider) respektive centralstimulerande medel. Användningen av sömn- och lugnande medel har följts sedan 1989. Utvecklingen kan därför tydliggöras i ett tidsseriediagram. Frågor om smärtstillande läkemedel inkluderades i formuläret 2015 och frågor om erfarenheter av centralstimulerande medel började ställas 2019. I kapitlets avslutande del presenteras kortfattat användningen av läkemedel tillsammans med alkohol i berusningssyfte. Dessa läkemedel kan vara vilka som helst och behöver alltså inte vara narkotikaklassade eller receptbelagda.

Andelen elever i årskurs 9 och i gymnasiet år 2 som någon gång använt receptbelagda sömnmedel eller lugnande läkemedel utan läkares ordination har legat på omkring 3–5 procent sedan det började mätas 1989 (diagram 15). Det var vanligare att ha använt dessa läkemedel under 90-talet och blev sedan mindre vanligt under 00-talet. Under de senaste 10 åren har nivåerna återigen ökat. I årets undersökning uppgick andelen till 6 procent i nian och 5 procent i gymnasiet.

Sedan 1990-talet har det bland eleverna i årskurs 9 varit något vanligare bland flickor än pojkar att ha använt sömn- eller lugnande medel. Det gäller även i årets undersökning. Liknande mönster återfinns sedan 2004 för gymnasiet år 2 (tabellerna 86–87).

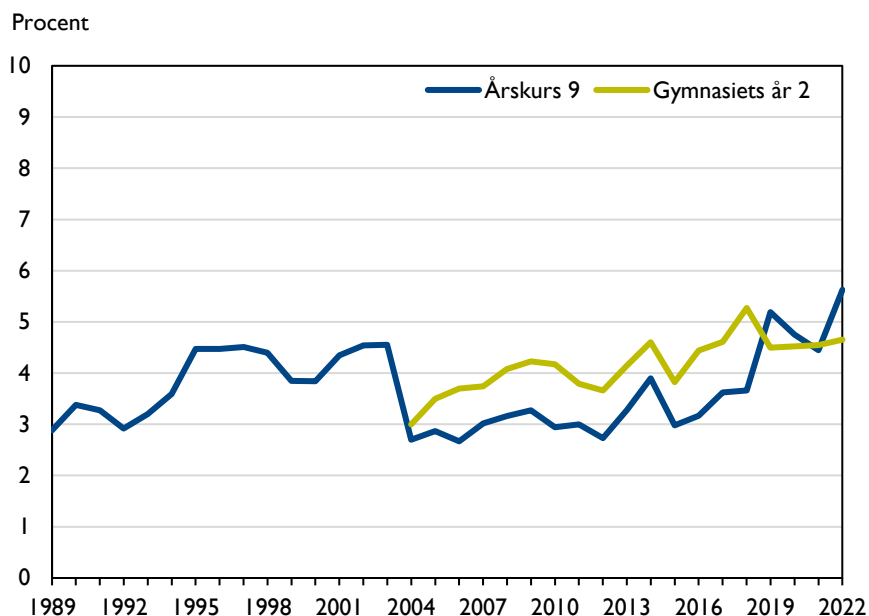

Diagram 15. Andelen elever som någon gång använt receptbelagda sömn- eller lugnande medel utan recept, efter årskurs. 1989–2022.

Det var det ungefär lika vanligt att ha använt receptbelagda smärtstillande läkemedel, som sömn-/lugnande medel. Omkring 5–6 procent av eleverna i årskurs 9 och gymnasiets år 2 hade någon gång använt receptbelagda smärtstillande läkemedel utan läkares ordination år 2022. Det fanns inga signifikanta skillnader mellan pojkar och flickor (tabellerna 88–89).

Andelen som använt centralstimulerande läkemedel utan läkarordination låg på 5 procent i årskurs 9 och 4 procent i gymnasiets år 2. I årskurs 9 fanns inga signifikanta könsskillnader. I gymnasiet var det signifikant vanligare bland pojkarna (tabellerna 90–91).

Om de tre ovan nämnda läkemedelstyperna slås samman, uppgår den totala andelen som någon gång använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination till 11 procent för årskurs 9 och 10 procent för gymnasiets år 2 (tabell G).

Tabell G. Andelen som någon gång använt narkotikaklassade läkemedlen utan läkares ordination, efter årskurs. 2022.

	Årskurs 9	Gymnasiets år 2
Totalt	11	10
Smärtstillande läkemedel	6	5
Sömn- eller lugnande läkemedel	6	5
Centralstimulerande läkemedel	5	4

Det finns dock en risk för att nivåerna kan ha överskattats något om eleverna rapporterat läkemedel av ovanstående typ som *inte* är narkotikaklassade, på grund av missförstånd.

Läkemedel i kombination med alkohol

Att kombinera alkohol och läkemedel kan orsaka allvarliga och livshotande tillstånd. Mer information om detta återfinns på till exempel www.1177.se.

Användandet av läkemedel tillsammans med alkohol i berusningssyfte har minskat sedan mitten av 90-talet (diagram 16). Då uppgav omkring 15 procent av niondeklassarna att de gjort detta någon gång. Under de senaste åren har nivån legat på omkring 3 procent. Bland gymnasieeleverna har användning av läkemedel tillsammans med alkohol minskat från 7 procent år 2004 (när det började mätas) till 4 procent i årets mätning (tabellerna 94–95).

Att kombinera alkohol och läkemedel har under perioden varit vanligare bland flickor än bland pojkar. Skillnaderna har dock minskat de senaste åren och bland niondeklassarna syntes inga signifikanta könsskillnader år 2022. Vad gäller typ av läkemedel var det vanligast att blanda receptfria smärtstillande läkemedel (exempelvis Alvedon och Ipren) med alkohol.

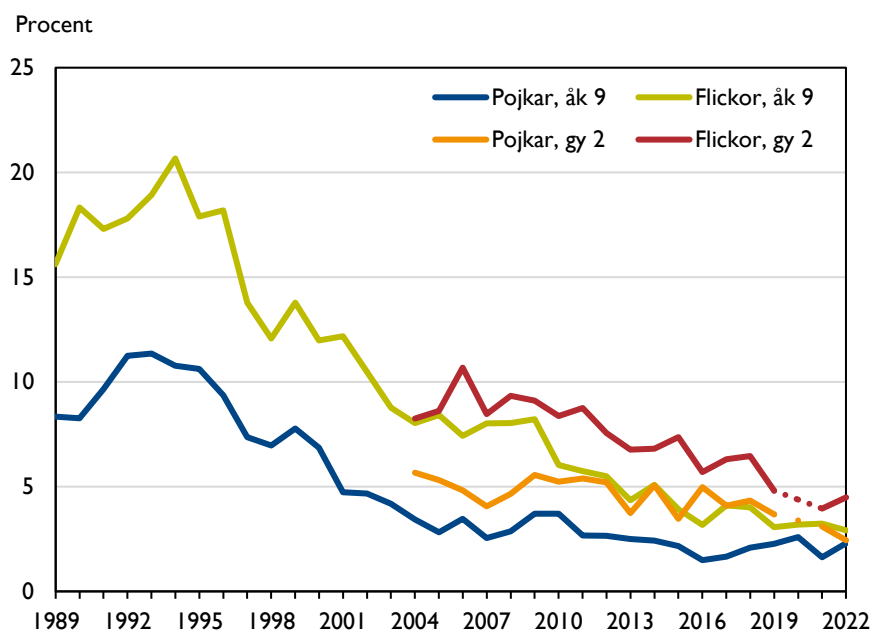

Diagram 16. Andelen elever som någon gång använt läkemedel tillsammans med alkohol i berusningssyfte, efter kön och årskurs, 1989–2022.

Sniffning, boffning och lustgas

Ulf Guttormsson

I detta kapitel beskrivs hur erfarenheten av sniffning/boffning har utvecklats över tid, samt vilka typer av medel som eleverna rapporterar att de använt. I en avslutande del beskrivs även lustgasanvändning, som är en ny fråga i årets undersökning.

Eftersom vitt skilda substanser används vid sniffning/boffning är det svårt att ange någon specifik skaderisk förknippad med detta beteende. Skaderisken avgörs av den använda substansens egenskaper. Risker som ofta nämns i sammanhanget är syrebrist med åtföljande medvetlöshet och hjärtrytmrubbningar, liksom olika organskador (Beroendecentrum, 2022).

Konceptet sniffning har följts i skolundersökningen sedan 1971. Definitionen av sniffning har behövt förändrats under denna femtioårsperiod. Vid undersökningens start handlade sniffning främst om inhalation av ångor från lättflyktiga lösningsmedel, som till exempel tri och thinner. Under 2000-talet tillkom att inandas drivgaser från sprayförpackningar eller butangas till cigarettändare. Då uppkom också begreppet boffning, som ett tillägg till företeelsen sniffning.

Vid formulärrevisionen 2012 uppdaterades sniffningsfrågan till att lyda ”Har du sniffat/boffat någon gång (till exempel lim, spray)?”. Införandet av exempel på sniffningspreparat i frågan var också en förändring. Ett split-half test som genomfördes i samband med formulärrevisionen visade att ändringen ledde till signifikant högre resultat (Raninen & Nyström 2013). Effekten av tidigare frågeförändringar är, i brist på sådana tester, mera oklara. Att formuläret utvecklats under åren innebär att försiktighet måste iakttas vid jämförelser av resultaten från olika frågeperioder. Vilka dessa är framgår av tabellbilagan.

Erfarenheter av sniffning/boffning

Sniffningsresultaten redovisas i tabellerna 82–83. År 2022 svarade 4 procent av eleverna i årskurs 9 och 3 procent i gymnasiet år 2 att de någon gång sniffat/boffat. Det är historiskt låga nivåer och en signifikant minskning jämfört med 2012 (då den nuvarande frågeformuleringen infördes). Sniffning var betydligt vanligare under 70-talets början och runt millennieskiftet. I synnerhet när man beaktar att erfarenheterna mättes på ett sådant sätt att livstidsprevalensen underskattades åren 1973–1983 och att frågan sedan 2012 utvidgats till att även inkludera boffning.

Under de senaste tio åren framkommer inga direkta könsskillnader bland niondeklassarna vad gäller att ha sniffat. Pojkarna på gymnasiet rapporterade något mera omfattande erfarenheter av sniffning/boffning än vad flickorna gjorde. År 2022 var det 2 procent av niorna som sniffat/boffat senaste 12 månaderna och

1 procent som gjort det under de senaste 30 dagarna. Motsvarande värden i gymnasiet var 1 respektive 0 procent.

Typ av substans

De som uppger sniffrings-/boffningserfarenhet får i en öppen fråga ange vad de använt. I början av 2000-talet var lim den vanligaste sniffringssubstansen, följt av spray (doftspray, hårspray etc.) samt annan gas (framförallt butangas). Sprayer och gaser ökade och passerade lim under en period, men sedan ett antal år är dock lim åter klart vanligast. Det förekommer även att substanser som inte räknas som sniffringsmedel rapporteras, exempelvis luktsnus, tvättmedel och kokain. Detta visar att vissa elever missförstår frågan och överrapporterar sniffringserfarenhet, samtidigt som underrapportering naturligtvis också kan förekomma.

Erfarenheter av lustgas

Lustgasanvändning kan ge ett kortvarigt rus. Användaren kan få syrebrist. Vid långvarig användning kan allvarliga medicinska komplikationer uppkomma, bland annat nerv- och ryggmärgsskador (se Nordmark m.fl., 2022 samt Svensson m.fl., 2022). Eftersom det började förekomma allt fler tecken på ökad lustgasanvändning bland unga i Sverige (Guttormsson & Gripe, 2022) infördes en fråga om det i 2022 års undersökning. Frågan ställs efter sniffrings-/boffningsfrågan, men ställs separat från denna.

I årskurs 9 uppgav 6 procent av eleverna att de någon gång använt lustgas (tabell 84). Motsvarande andel för gymnasiets år 2 var 17 procent (tabell 85). En procent av niondeklassarna och 5 procent av gymnasieeleverna hade använt lustgas under de senaste 30 dagarna. I båda årskurserna var användningen lika vanlig bland pojkar som bland flickor. I jämförelse med sniffring/boffning var alltså lustgasanvändning vanligare, särskilt bland gymnasieeleverna.

Vissa geografiska skillnader framträder när materialet delas in enligt SKR:s kommungruppering. Den tar hänsyn till tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster (SKL, 2021). Användning av lustgas var vanligt framför allt i storstadskommuner och storstadsnära kommuner. I storstadsgruppen hade 23 procent av gymnasieeleverna prövat lustgas, medan 7 procent hade använt det under senaste månaden. Detta ska jämföras med omkring 13 respektive 3 procent i de övriga kommungrupperna. Vidare hade elever som använt lustgas i hög utsträckning också använt andra substanser som alkohol, narkotika och tobak (Guttormsson & Gripe, 2022).

Dopning och PWO

Viktoria Åström och Ulf Guttormsson

Användning av hormondopningsmedel som anabola androgena steroider (AAS) kan orsaka många olika biverkningar. Till exempel kan det påverka fertiliteten (se Franck och Nylander (red), 2015). Sedan lång tid tillbaka har AAS förekommit inom idrott i prestationshöjande syfte. När det kom tecken på att hormondopning spred sig även utanför idrotten infördes så småningom Dopningslagen 1992. Den reglerar hantering och användning av hormondopningsmedel (SFS 1991:1969). I ANDTS-strategin för 2022–2025 finns bland annat målet att tillgång till och användning av hormondopningsmedel ska minska i samhället (Skr. 2021/22:213). Livstids- och 12-månadersprevalens av AAS är två indikatorer som avser att följa utvecklingen för dopning (Socialdepartementet, 2013).

I årskurs 9 har livstidserfarenheten av AAS i grova drag legat omkring 1 procent sedan 1990-talet (tabell 96 och diagram 17). Även bland eleverna i gymnasiets år 2 har livstidsprevalensen varit cirka 1 procent (tabell 97). Som diagrammet visar rapporterar gymnasieeleverna genomgående något lägre livstidserfarenhet än niorna. Det kan bero på att rapporteringsbenägenheten ändrats hos de äldre eleverna, eller att elever med AAS-erfarenheter deltar i mindre utsträckning i gymnasieundersökningen. Gemensamt för båda årskurserna är att en högre andel pojkar än flickor uppgav erfarenheter av AAS. Detta gällde även när de svarade på om de använt under den senaste månaden och det senaste året.

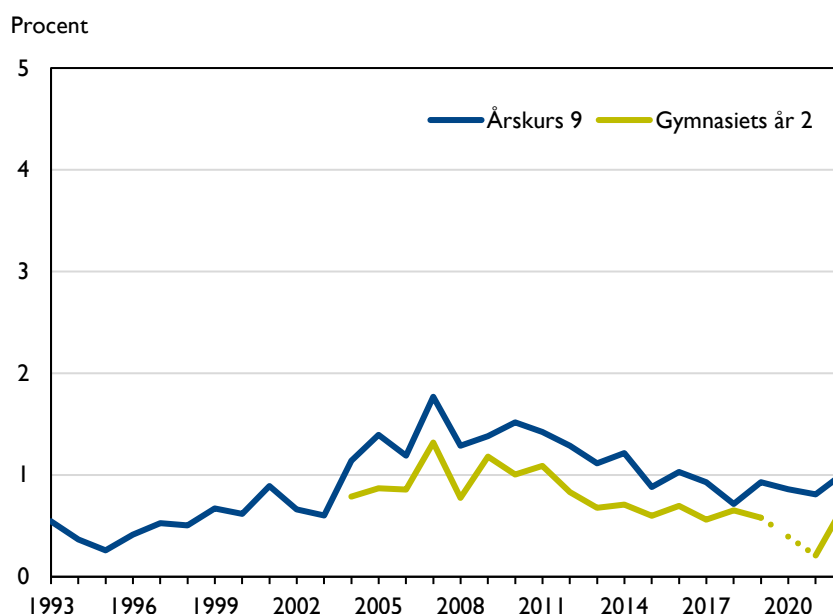

Diagram 17. Andelen elever som någon gång använt anabola androgena steroider (AAS), efter årskurs. 1993–2022.

PWO (pre-workoutsubstanser)

I 2022 års enkät ställdes två frågor om PWO (pre-workout). Det är preparat eller substanser som används i prestationshöjande syfte och som ofta ingår i olika typer av kosttillskott. Tillsyn av sådana kosttillskott har visat att de kan innehålla substanser som är otillåtna eller inte står med i innehållsförteckningen (Livsmedelsverket, 2022). Exempel på PWO-substanser som nämndes i enkäten var kreatin, beta-alanin, L-arginin, BCAA och synefrin. De som svarade ombads att inte inkludera energidrycker med sådant innehåll. PWO-frågorna gällde dels konsumtion i tränings- eller tävlingssammanhang, dels riskuppfattning gällande dopningssubstanser, inklusive PWO. Frågorna ställdes även i 2020 års undersökning², med den skillnaden att då saknades förtydligandet om att inte inkludera energidrycker.

År 2022 svarade 15 procent i årskurs 9 att de någon gång använt PWO de senaste 12 månaderna och 9 procent att de använt det de senaste 30 dagarna (tabell 98). Detta är något högre jämfört med 2020 (11 respektive 7 procent), trots förtydligandet att inte räkna med energidrycker³. I gymnasiets år 2 var PWO-erfarenheten högre jämfört med i nian. År 2022 svarade 22 procent att de använt PWO någon gång och 11 procent den senaste månaden (tabell 99).

I båda årskurserna var användning av PWO 3–4 gånger vanligare bland pojkar än bland flickor. I gymnasiet hade 17 procent av pojkarna använt PWO senaste månaden jämfört med 5 procent av flickorna. De vanligaste substansexemplen som eleverna gett i öppna svar var (förutom ”PWO”) kreatin, följt av BCAA.

Eleverna ombads också att ange hur stor risk de tror att det är att ta skada fysiskt eller på annat sätt om de regelbundet använder anabola androgena steroider (AAS), energidrycker, respektive PWO. I båda årskurserna intog PWO mittenpositionen medan AAS-användning ansågs vara mest riskabel. Andelen som uppgav skaderisken som stor var: 45 procent för att kura/använda AAS regelbundet, 30 procent för regelbunden PWO-användning och 11 procent för att dagligen dricka 1–2 burkar energidrycker (redovisas ej i tabell). Flickorna uppfattade genomgående riskerna som större än vad pojkarna gjorde.

² År 2020 hade gymnasieeleverna distansundervisning till följd av covid-19-pandemin och därför kunde ingen undersökning i gymnasiets år 2 genomföras detta år.

³ Av de öppna svaren 2022 framgår samtidigt att vissa elever ändå exemplifierade sin PWO-användning med enbart energidryck, i synnerhet Nocco. Att definitionen av PWO kan vara svår att förstå för eleverna framgår också av att andelen vet ej-svar var förhållandevis hög (cirka 9 procent).

Spel om pengar

Johan Svensson

I CAN:s nationella skolundersökning har utvecklingen av spel om pengar följts sedan 2000 bland elever i årskurs 9 och sedan 2004 bland elever i gymnasiet år 2. Att spela om pengar samvarierar med att ha konsumerat alkohol, att intensivkonsumera alkohol, och att ha använt narkotika de senaste 12 månaderna. Det kunde CAN bekräfta i Fokusrapport nummer 3, *Spel om pengar bland unga* (Svensson & Zetterqvist, 2019). Dessa resultat har också framkommit i ett antal internationella vetenskapliga artiklar. Utöver riskerna med spel om pengar, finns det också starka skäl att följa utvecklingen då det är ett föränderligt område. Nya sätt att spela och nya former av spel tillkommer ständigt.

Till skillnad mot exempelvis alkohol- eller narkotikakonsumtion är riskerna med spel om pengar bland ungdomar inte lika uppenbara. Alkohol- och narkotikakonsumtion bland ungdomar medför ökade risker. Det gäller för såväl akuta skador, till exempel ökad risk för olyckor eller utsatthet för våld, som mer långsiktiga, till exempel ökad risk för beroende. Vad gäller spel om pengar är dessa risker inte lika påtagliga. Forskning pekar dock på att riskabelt spelande i ungdomen samvarierar med ansträngda sociala relationer, försämrade skolresultat, avvikande beteende och kriminalitet, depressioner, självmord och ökad risk för problematiskt spelande i vuxen ålder (Messerlian & Derevensky 2005 och Dowling, m.fl., 2017).

I det följande avsnittet beskrivs utvecklingen över tid vad gäller att ha spelat om pengar de senaste 12 månaderna och att ha spelat om 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna. Slutligen presenteras också andelen som rapporterar riskabelt spelande under 2022.

Trender i spelande

Andelen som spelat om pengar under de senaste 12 månaderna sjönk mellan åren 2012 och 2018/2019. Därefter tycks den nedåtgående trenden vara bruten och 2022 års nivåer närmar sig återigen nivåerna som syntes i början av mätperioden (diagram 18). Bland pojkarna i gymnasiet har andelen som spelat om pengar ökat från 27 procent 2019 till 34 procent 2022. Motsvarande förändring bland pojkarna i nian är från 20 till 25 procent. Bland flickorna har andelen i gymnasiet ökat från 4 till 10 procent och i årskurs 9 från 5 till 9 procent. Visserligen var det en förhållandevis låg andel av flickorna som spelat om pengar men en fördubbling under tre år får dock anses vara stor. Om vi enbart jämför 2022 med 2021 är förändringarna dock små och inte statistiskt signifikanta.

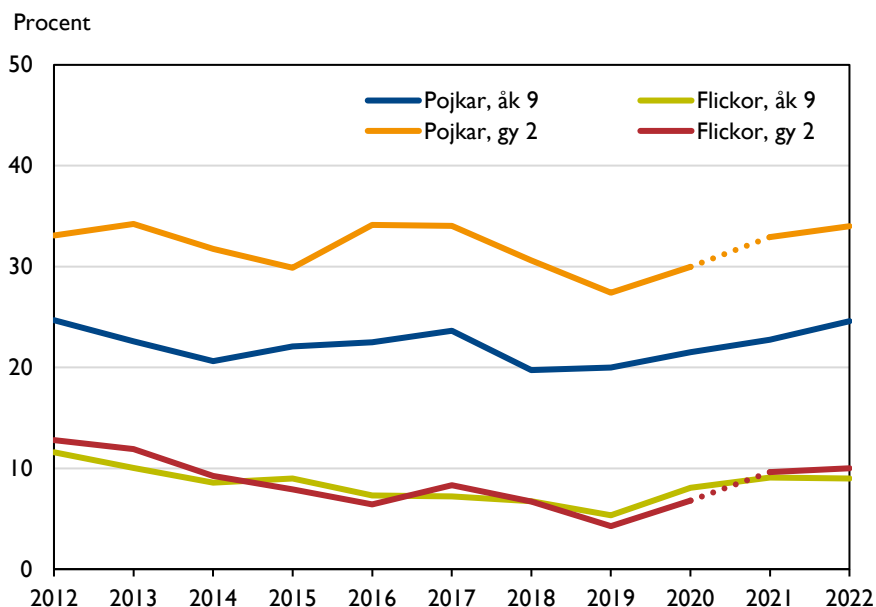

Diagram 18. Andelen elever som spelat om pengar de senaste 12 månaderna, efter kön och årskurs. 2012–2022.

Generellt kan man se att pojkarna i högre utsträckning än flickorna spelar om pengar. Det var mest vanligt bland pojkarna på gymnasiet att ha spelat om pengar de senaste 12 månaderna. Det tycks inte finnas samma skillnad mellan åldrar bland flickorna. Skillnaderna mellan flickor i årskurs 9 och i gymnasiet är marginella under hela tidsperioden.

Spelat för 100 kronor eller mer senaste 30 dagarna

I diagram 19 visas andelen elever som uppgett att de spelat för 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna. Sedan 2015 har andelen pojkarna i gymnasiet som spelat för 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna ökat signifikant, från 10 till 18 procent. Även bland pojkarna i årskurs 9 har andelen som spelat för mer än 100 kronor de senaste 30 dagarna ökat från 6 procent 2015 till 9 procent 2022. Bland pojkarna i årskurs 9 har ökningen skett framför allt de två senaste åren. Bland flickorna i gymnasiet och årskurs 9 var det, under hela tidsperioden, omkring 1–2 procent som spelat för mer än 100 kronor de senaste 30 dagarna.

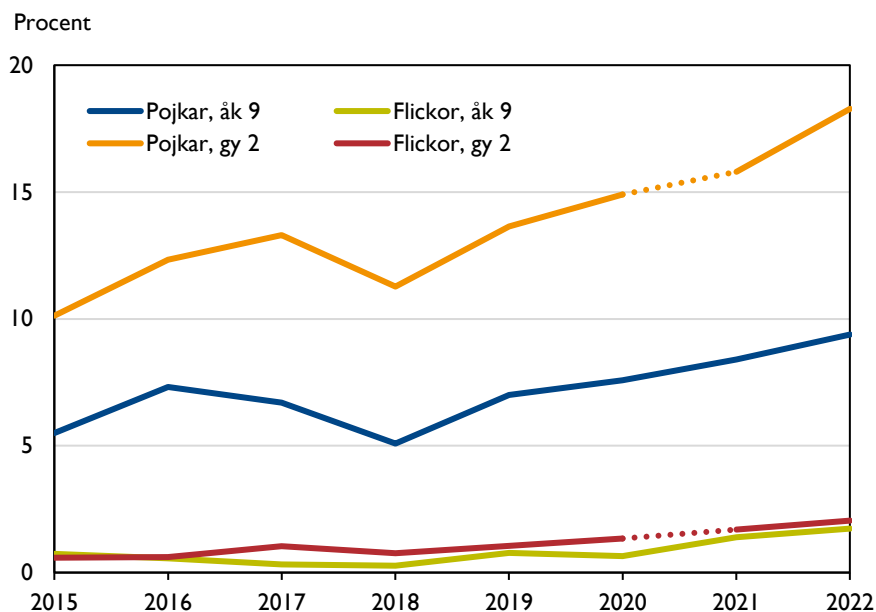

Diagram 19. Andelen elever som spelat för 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna, efter kön och årskurs. 2015–2022.

Riskabelt spelande

För att skatta andelen elever med riskabelt spelande används delar av instrumentet Problem Gambling Severity index (PGSI, för en utförligare beskrivning se till exempel Folkhälsomyndighetens hemsida, [folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se)).

Frågorna som ingår i instrumentet är: om man spelat för mer pengar än man haft råd att förlora, behövt spela med större summor för att få samma känsla av spänning, återvänt en annan dag för att försöka vinna tillbaka pengarna man förlorat, och, lånat eller sålt något för att ha pengar att spela för. Svarsalternativen på dessa frågor var: aldrig, ibland, ofta eller nästan alltid. Har eleven svarat ibland, ofta eller nästan alltid på minst en av frågorna bedöms hen uppvisa tecken på problemspelande. Frågorna ställs enbart till de elever som spelat de senaste 12 månaderna.

Under året publicerade CAN en fokusrapport om spel om pengar bland skolelever. I denna rapport ligger fokus på sambanden mellan riskabelt spelande och alkohol, narkotika och tobak. Dessutom analyserades sambanden mellan olika spelformer och riskabelt spelande. Då det gäller spelform hade e-sport, poker och casino ett signifikant samband med riskabelt spelande i årskurs 9. I gymnasiet årskurs 2 var det enbart ett signifikant samband med riskabelt spelande för casino och e-sport. Det visade sig att ha debuterat med alkohol, narkotika eller tobak före 14 års ålder, använt narkotika de senaste 12 månaderna och snusat dagligen ökade sannolikheten för att rapportera riskabelt spelande i årskurs 9. I årskurs 2 i gymnasiet fann vi liknande samband men utöver de nämnda fann vi också ett samband mellan riskabelt spelande och

intensivkonsumtion av alkohol samt om eleven hade fyllt 18 år (Svensson & Zetterqvist, 2022). Dessa resultat bekräftar de som man funnit i internationella studier.

Andelen som uppvisar riskabelt spelande är som högst bland pojkarna i gymnasiet (8 procent 2022) (tabell H). Bland pojkarna i årskurs 9 var motsvarande andel 5 procent. Flickorna var på samma nivåer oavsett årskurs (omkring 1 procent). Vad gäller förändringar över tid har andelen elever med riskabelt spelande legat på ungefär samma nivåer sedan år 2019 då CAN införde dessa frågor (tabellerna 124–125).

Tabell H. Andelen elever med riskabelt spelande, efter kön och årskurs. 2022.

	Årskurs 9	Gymnasiets år 2
Pojkar	5	8
Flickor	1	1
Alla	3	5

Sammanfattningsvis visar de senaste tre årens utveckling på en ökning av andelen som har spelat om pengar de senaste 12 månaderna. Det har ökat i båda årskurserna och både bland pojkar och flickor. Även andelen som spelat om 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna har mellan 2019 och 2022 ökat bland pojkarna i såväl årskurs 9 som i gymnasiet. Däremot har det inte ökat bland flickorna.

Ökningen av spel om pengar sammanfaller med covid-19 pandemin. Pandemin kan vara en möjlig orsak. Detta behöver dock studeras mer utförligt för att en sådan slutsats skall kunna göras. Det är också värt att påpeka att åren 2018 och 2019 var år då spelandet om pengar var som lägst under perioden som CAN följt det. Det bör också nämnas att spelmarknaden i Sverige förändrades år 2019 då en licensbaserad marknad infördes. Även om ökningen av spelandet sammanfaller med licensieringen av den svenska spelmarknaden, behövs utförligare studier för kunna göra en sådan slutsats.

Trots att det skett en ökning de senaste åren är andelen elever som spelar om pengar på betydligt lägre nivåer jämfört med för 20 år sedan. Det ska också tilläggas att trots de senaste årens ökning av andelen som spelat om pengar har andelen elever med riskabelt spelande varit oförändrade. Det gäller både bland pojkar och flickor, i såväl årskurs 9 som i gymnasiet.

Debutålder

Viktoria Åström

Ungdomar är socialt och medicinskt känsligare för droganvändning än vad vuxna är (Gruber m.fl., 2012; Silveri, 2012; Monti, 2005). Det finns även kopplingar mellan en tidig debut och mera omfattande vanor senare i livet (Enstad m.fl., 2019; McCambridge, 2011; Rossow & Kuntsche, 2013). Om substansdebuten förflyttar sig uppåt i åldrarna finns därför stora vinster för samhälle och individer. Ett av de långsiktiga målen i ANDT-strategin för 2022–2025 är att minska antalet ungdomar som debuterar tidigt med bland annat alkohol och tobak (Skr. 2021/22:213).

I följande avsnitt redovisas utvecklingen för att ha debuterat med olika substanser före 14 års ålder. Det gäller tidig debut för alkohol, berusning av alkohol, tobak och cannabis. I den digitala tabellbilagan presenteras även tidig debut för sniffning/boffning. För att minska risken för minnesfel redogörs resultaten primärt för årskurs 9. Substansdebuten för eleverna i gymnasiets år 2 finns redovisat i tabell 101.

Andelen som druckit minst ett glas alkohol innan 14 års ålder minskade från 51 procent 1999 till 11 procent 2017 (diagram 20). Sedan 2017 har andelen legat förhållandevis stabilt runt 13 procent. I årets undersökning uppgav 14 procent av niondeklassarna en tidig debut av alkohol. Även andelen tidiga berusningsdebutanter minskade successivt från 24 procent 1997 till 4 procent 2017. Sedan 2017 har nivåerna varit någorlunda stabila. I årets undersökning uppgav drygt 6 procent av niondeklassarna att de berusat sig med alkohol före 14 års ålder.

Andelen tidiga rök- och snusdebutanter har minskat sedan första mättillfällena. År 1999 uppgav 46 procent av niondeklassarna att de rökt före 14 års ålder. Det kan jämföras med 11 procent år 2022. Precis som för alkoholen avstannade nedgången dock runt 2017. Vad gäller snusning uppgav 13 procent tidig debut år 2010 (när detta började mätas). I årets mätning låg nivån på 9 procent. Men även för snusningen skedde nedgången fram till 2017. Sedan dess har andelen med tidig snusdebut till och med ökat. Ökningen sedan 2017 var statistiskt signifikant. Vad gäller cannabis har andelen med tidig användning legat på ungefär samma låga nivå sedan år 1989 (runt 1 procent).

Andelen som debuterat tidigt med någon av ovanstående substanser sjönk från 63 procent 1999 till 18 procent 2017. Efter det har dock ingen ytterligare nedgång skett. Bland niondeklassarna var det i år 21 procent som uppgav tidig substansdebut, en ökning jämfört med 2021. Skillnaden var dock inte statistiskt signifikant.

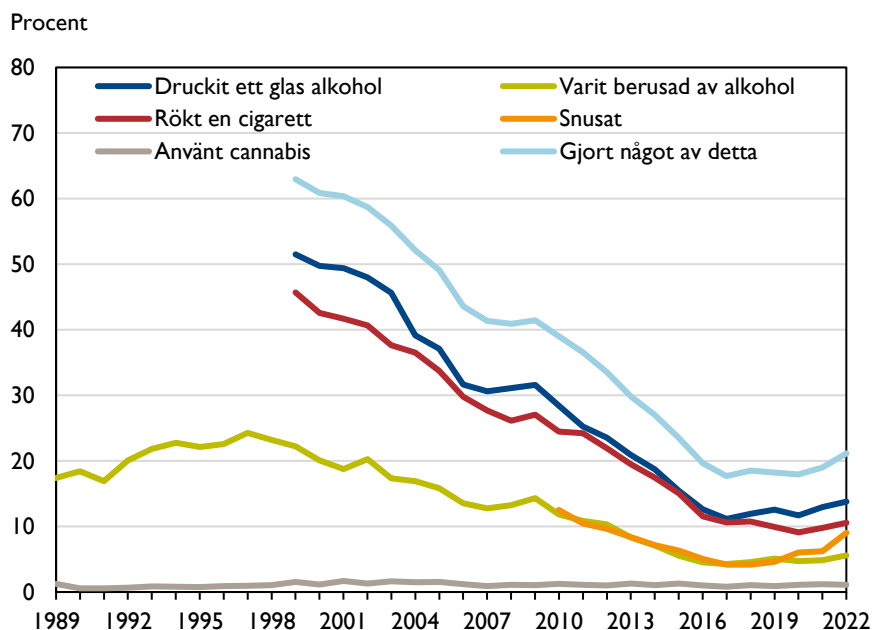

Diagram 20. Andelen elever i årskurs 9 som debuterat med respektive beteende vid 13 års ålder eller tidigare. 1989–2022.

Bland eleverna med tidig substansdebut var det vanligast att ha provat alkohol, följt av att ha rökt en cigarett. Skillnaderna mellan flickor och pojkar var små (tabell 100). Ett undantag var snusning, där en signifikant högre andel pojkar än flickor uppgav tidig debut. I år var det även en större könsskillnad sett till tidig alkoholdebut jämfört med tidigare års undersökningar, då 16 procent av flickorna och 12 procent av pojkarna druckit ett glas alkohol före 14 års ålder.

Med data från CAN:s nationella skolundersökning har det tidigare även visats att gymnasieelever som debuterat med någon substans före 16 års ålder, jämfört med de som debuterat senare i livet, i större utsträckning var regelbundna konsumenter av alkohol, cigaretter och snus (Guttormsson & Zetterqvist, 2019). Samma studie visade även att bland den grupp som överhuvudtaget debuterat med tobak eller alkohol hade den genomsnittliga debutåldern stigit under 2000-talet. Tidig substansdebut för gymnasieelever redovisas i tabell 101. Den visar att debutåldern bland dessa också har ökat under åren. Precis som i årskurs 9 var det små skillnader mellan pojkar och flickor för samtliga substanser förutom snusning, där pojkarnas andelar var högre.

Debutåldern har alltså gått upp under de senaste 20 åren, både bland niondeklassare och elever i gymnasiet år 2. Det är i linje med resultat från andra länder (Keyes m.fl., 2019; Livingston, 2020). Trenden har dock stannat av under de senaste åren.

Om undersökningen

I det här kapitlet ges en beskrivning av hur undersökningen har genomförts, samt av bortfallet. Även större förändringar av formuläret och undersökningens genomförande beskrivs. För den som vill läsa mer hänvisas till rapporterna *Så görs CAN:s skolundersökning* (Gripe 2013) samt *”Visst är man anonym?”* (Thor & Gripe, 2019).

Metodutveckling

CAN:s skolundersökning har traditionellt besvarats genom att eleverna fyller i varsin pappersenkät. I takt med att digitala verktyg som datorer och läsplattor blivit alltmer vanligt i skolorna, har det också vuxit fram ett behov av att kunna använda sådana verktyg för att effektivisera datainsamlingen. År 2019 introducerades möjligheten för skolorna att välja om de ville låta eleverna besvara enkäten i pappersform eller via ett formulär på webben. Sedan 2021 genomförs CAN:s nationella skolundersökning helt digitalt efter att endast en handfull skolor önskade att göra det på papper det året. Övergången till webbformulär beskrivs närmare i *”Visst är man anonym?”* (Thor & Gripe, 2019) och *CAN:s nationella skolundersökning 2021* (Gripe (red.), 2021).

Genomförande

Varje år görs ett slumpmässigt urval om 350 skolor i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Antalet skolor utökades 2017 för att möjliggöra länsredovisningar. Sedan dess är urvalet stratifierat utifrån Sveriges län. Förfarandet med stratifieringen görs för att möjliggöra en översampling av län med få invånare. Syftet är att få tillräckligt stora elevunderlag för att kunna redovisa resultat även från mindre län. Varje år är det ett fåtal skolor som kommer med i urvalsramen som inte skulle ha varit med, exempelvis för att skolan lagts ned. Av den anledningen korrigeras urvalet i efterhand och antalet skolor blir något färre. I år utgick tre skolor i årskurs 9 och tio i gymnasiets år 2. I tabell I är dessa skolor dock inkluderade men antalet skolor i det slutgiltiga urvalet är alltså något färre i vissa län.

Tabell I. Antal skolor i urvalet i vardera årskurser i respektive län. 2022.

Län	Antal	Län	Antal
Stockholms län	50	Kalmar län	10
Västra Götalands län	50	Blekinge län	10
Skåne län	50	Södermanlands län	10
Västernorrlands län	16	Värmlands län	10
Västerbottens län	16	Örebro län	10
Norrbottnens län	16	Västmanlands län	10
Jönköpings län	15	Dalarnas län	10
Hallands län	12	Gävleborgs län	10
Uppsala län	11	Jämtlands län	10
Östergötlands län	11	Gotlands län	3
Kronobergs län	10		

Innan undersökningsmaterialet skickades ut informerades rektorerna på de utvalda skolorna om undersökningens syfte och genomförande. Ambitionen var, liksom tidigare år, att genomföra 2022 års datainsamling mellan elevernas sport- och påsklov. För årets undersökning innebar detta att enkäten i första hand skulle besvaras under veckorna 12–14. Enkäten hölls dock öppen fram till 29 april.

Enligt CAN:s instruktioner ska enkäten besvaras i klassrummen under skrivningsliknande förhållanden. För att skydda elevernas anonymitet används deras svar endast för statistiska bearbetningar. Inga resultat från enskilda klasser redovisas. Eleverna informeras om detta. Eleverna får dra en lapp med ett engångslösenord för att logga in på enkäten. Lösenordet är kopplat till en klass men inte till en enskild individ. Eleverna får även information om att medverkan inte är obligatorisk och att de kan avstå medverkan genom att skicka in webbformuläret tomt.

Bortfall

Ett problem i samband med surveyundersökningar utgörs av bortfallet. Bortfallet är de personer som skulle ha besvarat formuläret, men som av olika anledningar inte gjorde det. I skolundersökningar finns i regel två huvudtyper av bortfall. Den ena utgörs av eleverna i de klasser som inte deltog i undersökningen (klassbortfall), och den andra av elever som var frånvarande i samband med att deras klass genomförde undersökningen (elevbortfall).

Tabell J. Antal elever som ligger till grund för resultatredovisningarna, klassbortfallet samt elevbortfallet i procent. 2022.

	Antal elever ^{a)}			Klassbortfall ^{b)}	Elevbortfall ^{c)}
	Pojkar	Flickor	Alla		
Årskurs 9	2 621	2 418	5 224	21%	19%
Gymnasiets år 2	2 301	2 412	4 829	18%	21%

a) Antal elever som ligger till grund för resultatredovisningarna.

b) Klasser som ej deltog.

c) Elever, i medverkande klasser, som ej deltog.

Bortfallet av hela klasser har ökat något sedan 1990-talet. Det beror förmodligen på att skolor belastas med allt fler undersökningar. I ett försök att reducera bortfallet läggs numera extra tid mot slutet av insamlingsperioden på att kontakta och påminna de skolor som inte inkommit med svar. I den sammanfattande tabell J redovisas 2022 års klassbortfall, elevbortfallet samt antalet elever som ligger till grund för resultatredovisningarna. På CAN:s hemsida (www.can.se) finns redovisning av bortfallet över tid tillgängligt i tabellbilagan som hör till denna rapport.

I årskurs 9 var klassbortfallet 21 procent. Det är ungefär samma nivå som i de senaste årens undersökningar, men något högre jämfört med hur det såg ut innan covid-19-pandemin. I gymnasiet var klassbortfallet 18 procent, vilket i sin tur var en klar förbättring jämfört med året innan då mycket av undervisningen bedrevs på distans. Elevbortfallet uppgick 2022 till 19 procent i årskurs 9 och 21 procent i gymnasiets år 2, vilket är i nivå med tidigare år. Antalet formulär som låg till grund för analyserna uppgick till 5 224 i årskurs 9 och 4 829 i gymnasiets år 2.

Klassbortfallet i gymnasiet har sannolikt större betydelse för resultaten än i årskurs 9 eftersom sammansättningen av elever i gymnasieklasserna i högre grad sker utifrån elevernas intressen och egenskaper. Om de klasser som inte svarade på enkäten utmärker sig på något särskilt sätt kan detta ha betydelse för resultatens representativitet. Därför har gymnasieklasserna på senare år fått en utökad svarsperiod. Det görs även extra insatser för att påminna och uppmuntra skolorna till att delta. I 2014 års rapport om Skolelevers drogvanor gjordes en ingående analys av bortfallet på klassnivå. Resultatet visade att det i gymnasiets år 2 var färre skolor med enskild huvudman som deltog. I årskurs 9 var det högre bortfall av skolor med färre elever i årskursen. Analysen visade också att undersökningens täckning gav representativa resultat trots att inte alla klasser deltog (Englund (red.) 2014).

I den nationella skolundersökningen ingår vanligtvis inte gymnasiets introduktionsprogram, trots att var tionde elev på gymnasiet går på ett sådan program. Detta har väckt frågor om det är så att ANDTS-erfarenheterna i denna grupp utmärker sig på något sätt, och om vi i så fall under- eller överskattar användningen bland gymnasieelever. Därför gjordes en extra satsning i introduktionsprogrammen år 2021, parallellt med den nationella undersökningen. Resultaten

redovisas i sin helhet i rapporten *Nya perspektiv* (Thor & Gripe, 2022). Sammanfattningsvis visade studien att elever på introduktionsprogrammen hade lägre erfarenheter av alkohol, narkotika och tobak, jämfört med på de nationella programmen år 2. När man lade samman resultaten bland dessa elever med elever på de nationella programmen, för att visa en total siffra för unga i 17–18 års åldern, sjönk prevalenserna något för samtliga mått, med undantag av rökningen. Skillnaderna var dock små och påverkade inte den totala siffran i någon avgörande grad. En slutsats av det här är att den ordinarie undersökningen på de nationella programmen ger en tillförlitlig bild av ANDTS-erfarenheterna bland elever i gymnasiet år 2 i Sverige.

Elevbortfallet i årskurs 9 och i gymnasiet år 2 redovisas i detalj i tabell K. Elevbortfallet inkluderar frånvarande elever och elever som avstått från att delta. Undersökningen är frivillig och det var 6 elever i årskurs 9 och 2 elever i gymnasiet som valde att inte delta i undersökningen. I tabellen redovisas även antalet enkäter som sorterats bort genom den filtrering som beskrivs i efterföljande avsnitt.

Tabell K. Antal elever i urvalet, elever i deltagande klasser och elever som ligger till grund för resultatredovisningen samt individbortfallet. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. 2022.

	Årskurs 9		Gymnasiet år 2	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Antal elever i urvalet	8 839		7 684	
Antal elever i deltagande klasser ^{a)}	6 513		6 165	
Antal elever som ligger till grund för redovisningen	5 224		4 829	
Frånvarande elever (rapporterat av lärarna) ^{a)}	1 205	19%	1 287	21%
Avstått från att delta	6	0,1%	2	0,0%
Bortsorterade enkäter	78	1,2%	47	0,8%

a) Antal elever i deltagande klasser och antal frånvarande elever har beräknats genom inkomna enkäter samt lärarnas rapportering av frånvarande elever. En del lärare rapporterar inte frånvarande elever. Därför har antalet elever räknats upp för att motsvara antal deltagande klasser.

Av tabell L framgår att det var vanligast att elever som var frånvarande vid undersökningstillfället hade rapporterat giltig frånvaro, till exempel på grund av sjukdom. I årskurs 9 hade 15 procent av eleverna giltig frånvaro, och 17 procent i gymnasiet. Andelen elever med ogiltig frånvaro vid undersökningstillfället var 3 procent i årskurs 9 och 4 procent i gymnasiet år 2.

Tabell L. Frånvarande elever, rapporterat av lärarna. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. 2022.

	Årskurs 9	Gymnasiet år 2
Giltig frånvaro (inkl. sjukdom)	15%	17%
Ogiltig frånvaro	3%	4%

Ett stort bortfall kan vara problematiskt om det finns en systematik i vilka elever som deltar och inte. Till exempel om elever som är frånvarande vid undersökningstillfället tenderar att använda mer narkotika, vilket i så fall skulle innebära att vi underskattar nivåerna. Som redovisat ovan var elevbortfallet i 2022 års skolundersökning 19 procent i årskurs 9 och 21 procent i gymnasiets år 2. Det vill säga ungefär en femtedel av eleverna är frånvarande då deras klass besvarar enkäten. Majoriteten har giltig frånvaro på grund av till exempel sjukdom. Vi vet inte om de frånvarande eleverna har en mer omfattande ANDTS-erfarenheter än övriga elever. Men för att illustrera hur totalnivåerna skulle kunna förändras om man antar att konsumtionen bland de frånvarande eleverna är högre redovisas här ett räkneexempel.

I exemplet gör vi ett grovt antagande om att elever som var frånvarande vid undersökningstillfället i dubbelt så stor utsträckning intensivkonsumerat alkohol, använt narkotika eller rökt, jämfört med elever som besvarade enkäten 2022. Detta antagande ligger dock sannolikt i överkant. Men om vi gör detta antagande, skulle totalnivån för respektive årskurs och substans i räkneexemplet stiga något (tabell M). Till exempel skulle andelen som använt narkotika stiga från 6,4 procent till 7,6 procent i årskurs 9 och från 14,5 procent till 17,6 procent i gymnasiets år 2. Det är visserligen en ökning, men trots att vi alltså har gjort ett högt antagande stiger inte totalnivån med mer än några procentenheter. Slutsatsen blir alltså att resultaten från CAN:s nationella skolundersökning bedöms vara representativa för elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 i Sverige.

Tabell M. Räkneexempel på elevbortfallets möjliga betydelse för totalnivåerna. Procent. 2022.

	Årskurs 9		Gymnasiets år 2	
	Ordinarie redovisning	Alternativ uppräknings	Ordinarie redovisning	Alternativ uppräknings
Intensivkonsument	6,6	7,8	20,3	24,6
Narkotika någon gång	6,4	7,6	14,5	17,6
Röker frekvent/sporadiskt	9,0	10,7	19,9	24,1

Hantering och tvättning av data

De inkomna svaren genererar en rå-datafil. Därefter exkluderas de formulär som bedöms vara otillräckligt eller uppenbart oseriöst ifyllda. Bedömningen görs utifrån fasta kriterier. Detaljerna i hur bedömningen görs beskrivs närmare i *Så görs CAN:s skolundersökning* (Gripe 2013). I årets undersökning exkluderas 1,2 procent av formulären i årskurs 9 och 0,8 procent i gymnasiets år 2 (tabell K). Andelen exkluderade formulär har legat runt denna nivå de senaste åren. Efter filtreringen av datamaterialet sänks dessutom de elever vars alkoholkonsumtion uppgick till mellan 51–100 liter ren alkohol/år ned till 50 liter.

Viktning

Datamaterialet viktats baserat på länstillhörighet (se tabell I). Från och med 1989 års undersökning görs vikten separat för pojkar respektive flickor. Det bör påpekas att även om viktning är nödvändig eftersom urvalet är icke-proportionellt och dessutom kompenserar för eventuella skevheter i bortfallet på länsnivå, så påverkar viktningensförfarandet i mycket liten utsträckning de redovisade resultaten.

Svarens tillförlitlighet

Vid flera studier av den vuxna befolkningen har man funnit en ovilja att redovisa känsliga förhållanden samt en tendens att, medvetet eller omedvetet, underskatta sin konsumtion. Det kan naturligtvis inte uteslutas att vissa elever i denna studie har rapporterat en för låg konsumtion (underrapportering). Det kan heller inte uteslutas att motsatsen förekommer, det vill säga att elever uppger en högre konsumtion jämfört med den verkliga. En alltför högt redovisad konsumtion kan vara ett utslag av leklust eller att eleverna upplever sin konsumtion som större än vad den faktiskt varit under en längre tidsperiod. Dessa respondenter befinner sig i en ålder då exempelvis erfarenheter av alkohol för vissa börjar etableras och kan tänkas rapportera en aktuell situation som var annorlunda några månader tidigare.

För att minska risken att eleverna inte svarar sanningsenligt genomförs undersökningen anonymt. Vid genomförandet av undersökningen ska en lärare vara närvarande för att se till att undersökningen genomförs enligt instruktionerna från CAN och motverka störande moment. Detta ger dock ingen fullständig garanti för att en del inte angett en över- eller underkonsumtion av alkohol, narkotika eller andra droger. Denna problematik kan delvis hanteras med hjälp av tvättning av data som beskrivits ovan, åtminstone i de fall uppenbar överrapportering förekommit.

Förändringar av formuläret

Under åren som gått har enkätformulären genomgått olika revideringar. De större förändringar som genomförts omnämns i de olika kapitlen utifrån vilken betydelse de haft för det som ska beskrivas och analyseras. Mindre ändringar omnämns dock inte alltid, såsom smärre språkliga justeringar i frågor eller svarsalternativ. I analyserna som redovisas i respektive kapitel, har dock ambitionen varit att alltid beakta de förändringar som bedöms som relevanta för just den aktuella analysen, även om inte alla förändringar omnämns i texten. För mer detaljerad beskrivning av de allra flesta ändringar som gjorts i enkäten över tid hänvisas till tidigare rapporter, till exempel Henriksson & Leifman (2011) samt den tillhörande tabellbilagan till denna rapport.

För att kunna möta önskemål om fler bakgrundsvariabler gjordes en omfattande omarbetning av formuläret i samband med 2006 års undersökning. För

att inte bryta tidsserier gjordes en så kallad "split-half" och två formulär användes – den nya reviderade och den gamla enkäten. Varannan elev i varje klass fick besvara det gamla formuläret och varannan det nya. Det visade sig att den nya enkäten, framför allt utformningen av alkoholvanefrågorna, inte fungerade. Detta ledde till att 2007 års enkät inte blev en fortsättning på den nya reviderade enkäten 2006. I stället blev den en blandning av 2006 års gamla och nya enkät. Detta innebär också att den nya enkäten 2006 inte kunde användas som länk mellan den gamla och den nya enkäten. Med anledning av detta har vi för år 2006 valt att endast redovisa resultaten baserat på den gamla enkäten, vilket i praktiken innebär att brytpunkten mellan den gamla och den nya är 2007 års enkät.

Inför 2012 års undersökning genomfördes återigen en stor omarbetning av formuläret. Syftet var denna gång att förkorta och förenkla formuläret samt att anpassa formuläret till att innefatta de kärnindikatorer som fastställts i regeringens ANDT-strategi (Socialdepartementet 2013). Även denna gång gjordes en "split-half" för att kunna följa effekten av det nya formuläret. Den här gången föll formulärbytet väl ut. I de flesta fall uppmättes små eller inga skillnader mellan det nya och gamla formuläret.

I de fall signifikanta skillnader kunde uppmätas, fanns också oftast rimliga förklaringar. För en närmare beskrivning av 2012 års formulärrevidering, se *Reviderad enkät. En analys av resultatskillnaderna* (Raninen & Nyström 2013). I de fall inga signifikanta skillnader uppmätts mellan det nya och gamla formuläret 2012 redovisas inte svaren från det gamla formuläret i diagrammen. I tabellbilagan redovisas dock alltid resultaten från båda formulären (2012A och 2012B). I de fall signifikanta skillnader uppmätts mellan det nya och gamla formuläret markeras detta i tabellen.

Sammanfattningsvis bör de representativitets- och tillförlitlighetsproblem som behandlats alltid beaktas såväl vid jämförelser av grupper av individer som vid jämförelser över tid. Det förefaller dock troligt att bortfallets och andra faktorerers inverkan på möjligheterna att göra jämförelser över tid är begränsad. Betydelsen av enstaka värden från enskilda år ska dock inte överdrivas.

Avslutande kommentarer

I denna rapport redovisas resultat från CAN:s nationella skolundersökning, som årligen genomförs i årskurs 9 och gymnasiet år 2. Undersökningen i nian har genomförts i över 50 år (sedan 1971), och är världens längsta tidsserie på området. Gymnasieundersökningen påbörjades 2004 och är därmed inne på sitt andra årtionde. Datainsamlingen genomförs med hjälp av en anonym webbenkät som besvaras i klassrummen. Deltagarna väljs ut klassvis utifrån ett riksrepresentativt urval av skolor.

Jämfört med för 50 år sedan har användningen av alkohol minskat kraftigt. Även om den sjunkande trenden började relativt tidigt här, är det inte något unikt för Sverige. Flera europeiska länder, men också länder som Australien och USA har haft en liknande utveckling (ESPAD Group, 2020, Pape m.fl. 2018 och Vashishtha m.fl. 2019). Även erfarenheten av tobak har minskat. Tydligast är nedgången för rökning, något som också syns i den vuxna befolkningen (Zetterqvist, 2022).

Snusandet har också, sett över en längre tidsperiod, minskat. Men den nedåtgående trenden bröts för några år sedan och nu syns en ökning. Under hela perioden har snusande varit betydligt vanligare bland pojkar. Så är det fortfarande, men på senare år har det skett en kraftig ökning bland flickor. Detta har väckt frågor om det har att göra med det breddade utbudet av snus. Denna bild bekräftas delvis av att det nya vita snuset är ungefär lika vanligt bland flickor och pojkar, till skillnad från hur det ser ut för det traditionella tobakssnuset. Även användandet av e-cigarett ökar kraftigt år 2022. Det tyder på att det framför allt är de nyare produkterna som ökar i popularitet bland ungdomar.

Narkotikaerfarenheten var som högst när mätningarna startade för 50 år sedan. Inledningsvis dalade trenden för att sedan stabiliseras runt de nivåer som vi ser idag. Jämfört med hur det ser ut i andra europeiska länder, är narkotikaerfarenheten bland niondeklassare förhållandevis låg i Sverige. De nivåer som uppmäts här är drygt hälften av det europeiska snittet (ESPAD Group, 2020).

Vad gäller spel om pengar minskade det under 2000-talet. Denna nedgång tycks dock ha stannat av under senare år. Sedan 2019 syns till och med en uppgång i andelen elever som spelat om pengar. År 2019 var också det år då spelmarknaden i Sverige förändrades och en licensbaserad marknad infördes. Om det har påverkat ungdomars möjligheter att spela om pengar är dock svårt att dra några slutsatser kring i denna rapport. Uppgången sammanfaller till exempel även med covid-19-pandemin.

I förra årets undersökning kunde vi se effekter av covid-19-pandemin. Till exempel låg alkoholkonsumtionen och rökningen på historiskt låga nivåer. Det visade sig att gymnasieelever som begränsats mycket i sin fritid och umgänge med

kompisar i lägre utsträckning rökte och drack alkohol. Under årets datainsamling som genomfördes våren 2022 höll pandemin och dess restriktioner på att släppa taget om samhället. Även om många frågor i undersökningen syftar till elevernas erfarenheter under det gångna året, vilket även det präglats av pandemirestriktioner, kunde vi inte se någon direkt fortsättning på den nedgång vi såg under pandemins första år. Nivåerna låg generellt på ungefär samma nivå som året innan. Det syntes i vissa fall även tendenser till en återgång till de nivåer som vi hade innan pandemin.

Referenser

Agardh, E., Boman, U. and Allebeck, P. (2014). *Hur stor del av Sveriges sjukdomsbörda orsakas av alkohol, narkotika och tobaksrökning? -Kartläggning utifrån "DALY-metoden" 1990–2010*. In. Stockholm: Karolinska Institutet: Department of Public Health Sciences.

Beroendecentrum (2022). Nedladdat 2022-10-28 från: <https://www.beroendecentrum.se/fakta/droger/sniffning/>

CAN (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. Rapport 180. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Chen, K., and Kandel, D.B. (1995). *The natural history of drug use from adolescence to the mid-thirties in a general population sample*, Am J Public Health, 85: 41-7.

Degenhardt, L., E. Stockings, G. Patton, W. D. Hall, and M. Lynskey. (2016). *The increasing global health priority of substance use in young people*, Lancet Psychiatry, 3: 251-64.

Dowling, N., Merkouris, S. S., Greenwood, C., Oldenhof, E., Toumbourou, J., & Youssef, G. (2017). *Early risk and protective factors for problem gambling: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies*. Clinical psychology review, 51, 109–124.

Englund (red) (2014). *Skolelevers drogvanor 2014*. CAN rapport 146. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Enstad, F., Evans-Whipp, T., Kjeldsen, A., Toumbourou, J. W., & Von Soest, T. (2019). *Predicting hazardous drinking in late adolescence/young adulthood from early and excessive adolescent drinking - A longitudinal cross-national study of Norwegian and Australian adolescents*. BMC Public Health, 19(1), 1–12

ESPAD Group (2020). *ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and other drugs*. Luxembourg: Publications office of the European Union

Folkehelseinstituttet (2019). *Helserisiko ved snusbruk [Health risks from snus use]*. Oslo: Folkehelseinstituttet.

Folkhälsomyndigheten (2022). *Rökning och hälsorisker*. Hämtad 2022-09-27 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/tobaks-och-nikotinprodukters-skadeverkningar/rokning-och-halsorisker/>

Franck, J. & Nylander, I. (red.) (2015). *Beroendemedicin*. Lund: Studentlitteratur.

Gripe, I. (2013). *Så görs CAN:s skolundersökning. En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi*. Rapport 135. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

- Gripe, I. (red.) (2021). *CAN:s nationella skolundersökning 2021. Ungas erfarenheter av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel*. Rapport 205. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Gruber, S.A., Sagar K.A., Dahlgren, M.K., Racine, M. & Lukas, S.E. (2012). *Age of onset of marijuana use and executive function*. Psychol Addict Behav. 26(3):496.
- Guttormsson, U. & Zetterqvist, M. (2019). *Det går uppåt i åldrarna – Substansdebut bland skolungdomar 1999–2019*. Fokusrapport 5. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson, U. & Gripe, I. (2022). *Lustgasanvändning bland unga*. Kortfakta#01 från CAN. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson, U. & Åström, V. (2022). *Ungas alkoholanskaffning via sociala medier. En frågeundersökning bland 16–21-åringar*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Henriksson, C. & Leifman, H. (2011). *Skolelevers drogvanor 2011*. Rapport 129. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Hox, J. J. (2002). *Multilevel analysis: techniques and applications* (Lawrence Erlbaum Publishers: Mahwah, N.J.).
- Keyes, K., Rutherford, C. & Miech, R. (2019). *Historical trends in the grade of onset and sequence of cigarette, alcohol, and marijuana use among adolescents from 1976–2016: Implications for “Gateway” patterns in adolescence*. Drug and alcohol dependence, volume 194, p. 51 – 58.
- Leifman, H. (2014). Alkohol. I: *Skolelevers drogvanor 2014*. Rapport 146. Englund A (red). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Livingston, M. et al (2020). *Trends in the sequence of first alcohol, cannabis and cigarette use in Australia, 2001–2016*. Drug and Alcohol Dependence, volume 207.
- Livsmedelsverket (2022). *Ämnen i kosttillskott*. Nedladdat 2022-07-13 från: <https://www.livsmedelsverket.se/livsmedel-och-innehall/kosttillskott/amnen-i-kosttillskott>
- Läkemedelsverket (2019). *Narkotikaförklaring av ämnen*. Nedladdat 2021-09-27 från <https://www.lakemedelsverket.se/sv/narkotika/narkotikaforklaring-av-amnen>
- McCambridge, J., McAlaney, J. & Rowe, R. (2011). *Adult consequences of late adolescent alcohol consumption: A systematic review of cohort studies*. PLoS Med, 8(2): p. e1000413.
- Messerlian, C., Derevensky, J. & Gupta, R. (2005). *Youth gambling problems: A public health perspective*. Health promotion international 20: 69-79.
- Monti, P.M. m.fl. (2005). *Adolescence: booze, brains, and behaviour*. Alcohol Clin Exp Res, 29(2): p. 207–20.
- Nordmark, J., Westerberg, J. & Lindeman, E. (2022). *Återkommande exponering för lustgas kan ge våra skador*. Läkartidningen 2022;119:21157.

- Olsson, B. (red.) & Blomqvist, J. (2011). *Narkotika: om problem och politik*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Pape, H., Rossow, I., & Scott Brunborg, G. (2018). *Adolescents drink less: How, who and why? A review of the recent research literature*. *Drug Alcohol Rev* 2018;37:S98–S114.
- Raninen, J. & Nyström, S. (2013). *Reviderad enkät 2012. En analys av resultat-skillnaderna*. Rapport 134. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Rossow, I., & Kuntsche, E. (2013). *Early onset of drinking and risk of heavy drinking in young adulthood—A 13-year prospective study*. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*.
- SFS 1991:1969. *Lag om förbud mot vissa dopningsmedel*. Svensk författningssamling. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 1992:860. *Lag om kontroll av narkotika*. Svensk författningssamling. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 2018:2088. *Lag om tobak och liknande produkter*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 2022:1257. *Lag om tobaksfria nikotinprodukter*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Silveri, M. (2012). *Adolescent Brain Development and Underage Drinking in the United States: Identifying Risks of Alcohol Use in College Populations*. *Harv Rev Psychiatry*. 2012 Jul-Aug; 20(4): 189–200.
- SKL (2021). *Kommungruppsindelning. En beskrivning av SKR:s kommungruppsindelning som gäller från den 1 januari 2017*. Nedladdat 2022-08-16 från: <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommuneroch-regioner/kommungruppsindelning.2051.html>.
- Skr. 2021/22:213. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025*.
- Socialdepartementet (2013). *Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi – Förslag på indikatorer och styrning*. Nr 2. Stockholm: Regeringskansliet.
- Socialstyrelsen (2016). *Narkotikarelaterade dödsfall – En analys av 2014 års dödsfall och utveckling av den officiella statistiken*. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer>
- SOU 2021:22 (2021). *Hårdare regler för nya nikotinprodukter*. Betänkande av Utredningen om översyn av vissa frågor på tobaksområdet. Stockholm 2021.
- Sundin, E., Landberg, J. & Ramstedt, M. (2018). *Negativa konsekvenser av alkohol, narkotika och tobak – en studie med fokus på beroende och problem från andras konsumtion i Sverige 2017*. Rapport nr 174. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Svensson, J. & Zetterqvist, M. (2019). *Spel om pengar bland unga*. Fokusrapport 3. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Svensson, J. & Zetterqvist, M. (2022). *Riskspelande och samband. Olika typer av spel om pengar och erfarenheter av alkohol, narkotika och tobak hos unga*. Fokusrapport 15. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Svensson, S., Karbassi, A. & Johnsson, M. (2022). *Omfattande inhalationsbruk av lustgas gav ryggmärgsskada. Vid neurologiska symtom hos unga individer är lustgas missbruk en viktig differentialdiagnos*. Läkartidningen. 2022;119:21200.

Thor, S., Raninen, S. & Landberg, J. (2017). *More Drinking, More Problems—Stable Association Between Alcohol Consumption and Harm Among Swedish Youth 1995–2012*. Alcohol Alcohol. 2017 May 1;52(3):358-364. doi: 10.1093/alcalc/agw099. PMID: 28052857.

Thor, S. & Gripe, I. (2019). "Visst är man anonym?" – En jämförelse av pappers- och webbenkät i den nationella ANDT-undersökningen. Rapport 188. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Thor, S. & Gripe, I. (2022). *Nya perspektiv - Erfarenhet av alkohol, narkotika, tobak och spel om pengar på gymnasiets introduktionsprogram*. Fokusrapport 14. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Vashishtha, R. m.fl. (2019). *Why is adolescent drinking declining? A systematic review and narrative synthesis*. Addiction Research & Theory, DOI: 10.1080/16066359.2019.1663831.

Zetterqvist, M. & Gripe, I. (2021). *Påverkad av pandemin?* Fokusrapport 13. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Zetterqvist, M. (2022). *Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2021*. Rapport 211. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

WHO (2014). *Global status report on noncommunicable diseases 2014*. World Health Organization.

Markera på följande sätt: ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ Använd helst kulspets eller tunn filtpenna vid markering. Formuläret kommer att behandlas automatiskt i systemet.
Godkänd ändring: ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ Följ exemplen på vänstra sidan för att optimera inläsningsresultatet.

Hej!

Syftet med undersökningen är att öka kunskapen om ungas erfarenheter av bland annat alkohol, tobak och narkotika. I din årskurs deltar ca 7000 elever i hela Sverige. Genom att besvara frågorna hjälper du oss att få reda på mer om hur unga har det idag.

Det är viktigt att du klickar på "submit" på sista sidan annars sparas inte dina svar.

Undersökningen är helt anonym och vi garanterar att dina svar inte kan spåras till dig. Det är frivilligt att delta. Om det är någon fråga som du inte kan eller vill svara på hoppar du över den.

När du fyllt i dina svar klickar du på "Skicka" på sista fliken (54). Om du vill avsluta i förtid eller inte delta alls gör du på samma sätt.

Obs, om du besvarar enkäten i mobilen måste den vara i liggande läge för att all text ska synas.

Stort tack för din medverkan!

Årskurs

Går du i ...?

☐ Högstadiet

☐ Gymnasiet

Följande frågor handlar om dig och din familj

1. Är du ...?

☐ Man

☐ Kvinna

☐ Annan
könsidentitet

2. Har du fyllt 16 år?

☐ Ja

☐ Nej

2. Har du fyllt 18 år?

☐ Ja

☐ Nej

Följande frågor handlar om dig och din familj

3. Har dina föräldrar/vårdnadshavare studerat på universitet eller högskola?

Markera ett alternativ på varje delfråga.

a) Pappa/annan vårdnadshavare

☐ Ja

☐ Nej

☐ Vet ej

b) Mamma/annan vårdnadshavare

☐ Ja

☐ Nej

☐ Vet ej

Följande frågor handlar om dig och din familj

4. Hur nöjd är du vanligtvis med ...

Markera ett alternativ på varje delfråga.

a) ... din familjs ekonomiska situation?

b) ... din hälsa?

c) ... dig själv?

Varken nöjd eller missnöjd
Mycket nöjd
Nöjd
Missnöjd
Mycket missnöjd

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

[Continue]

5. Har du rökt cigaretter någon gång?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
- ☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

6. Röker du fortfarande?

- ☐ Nej, har bara provat ☐ Nej, har slutat ☐ Ja, varje dag
☐ Ja, nästan varje dag ☐ Ja, men bara när jag festar ☐ Ja, men bara ibland

6.1 Vill du sluta röka?

- ☐ Ja ☐ Ja, men i framtiden ☐ Nei

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

7. Hur får du vanligen tag på cigaretter?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Köper själv ☐ Från kompisar ☐ Från föräldrar/vårdnadshavare
- ☐ Från försäljare av smuggelcigaretter ☐ Annat

Annat, nämligen;

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

8. Är det någon i din familj som röker?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Mamma
 ☐ Pappa
 ☐ Annan vårdnadshavare
- ☐ Syskon
 ☐ Annan person
 ☐ Nej
- ☐ Vet ej

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

9. Har du använt e-cigarettor någon gång (elektronisk cigarett, kallas även att vejpa)?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
- ☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

10. Har du snusat någon gång?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
- ☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

11. Snusar du fortfarande?

- ☐ Nej, har bara provat ☐ Nej, har slutat ☐ Ja, varje dag
☐ Ja, nästan varje dag ☐ Ja, men bara när jag festar ☐ Ja, men bara ibland

11.1 Vill du sluta snusa?

- ☐ Ja ☐ Ja, men i framtiden ☐ Nei

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

12. Hur får du vanligen tag på snus?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Köper själv ☐ Från kompisar ☐ Från föräldrar/vårdnadshavare
- ☐ Annat

Följande frågor handlar om tobak och nikotin

[Continue]

Annat, nämligen;**Följande frågor handlar om tobak och nikotin****13. Är det någon i din familj som snusar?**

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Mamma	☐ Pappa	☐ Annan vårdnadshavare
☐ Syskon	☐ Annan person	☐ Nej
☐ Vet ej		

Följande frågor handlar om tobak och nikotin**14. Har du använt tobaksfritt snus som innehåller nikotin någon gång (även kallat vitt snus, All White, nikotinpåsar)?**

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Nej	☐ Ja, under de senaste 30 dagarna	☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan		

14.1 Hade du använt någon annan nikotin-/tobaksprodukt innan du provade tobaksfritt snus?

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Ja, snus med tobak (vanligt snus)	☐ Ja, cigaretter	☐ Ja, e-cigaretter
☐ Ja, annat	☐ Nej	

Följande frågor handlar om alkohol**15. Har du någon gång druckit alkohol?**

Räkna inte med t ex svag cider, lättöl eller andra drycker under 2.8%.

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Nej	☐ Ja, under de senaste 30 dagarna	☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan		

Följande frågor handlar om alkohol**16. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Hur ofta har du druckit så mycket alkohol att du känt dig berusad?**

☐ Någon gång i veckan eller oftare	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Ingen gång de senaste 12 månaderna

Följande frågor handlar om alkohol**17. Ungefär hur ofta har du druckit folköl (2,8-3,5%) under de senaste 12 månaderna?**

☐ Dricker inte folköl	☐ 3 gånger i veckan eller oftare	☐ 2 gånger i veckan
☐ 1 gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Har ej druckit folköl de senaste 12 månaderna

Följande frågor handlar om alkohol [Continue]

18. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket folköl har du druckit vid varje tillfälle?

☐ 1 glas eller mindre	☐ 1 liten burk/flaska (33 cl)	☐ 1 stor burk/flaska (2 små burkar/flaskor)
☐ 2 stora burkar/flaskor (3 små burkar/flaskor)	☐ 3-4 stora burkar/flaskor (4-6 små burkar/flaskor)	☐ 5-7 stora burkar/flaskor (7-11 små burkar/flaskor)
☐ 8-10 stora burkar/flaskor (12-15 små burkar/flaskor)	☐ 11 stora burkar/flaskor eller mer (16 små burkar/flaskor eller mer)	☐ Har ej druckit folköl de senaste 12 månaderna

Följande frågor handlar om alkohol

19. Ungefär hur ofta har du druckit starköl (mer än 3,5%) under de senaste 12 månaderna?

☐ Dricker inte starköl	☐ 3 gånger i veckan eller oftare	☐ 2 gånger i veckan
☐ 1 gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Har ej druckit starköl de senaste 12 månaderna

20. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket starköl har du druckit vid varje tillfälle?

☐ 1 glas eller mindre	☐ 1 liten burk/flaska (33 cl)	☐ 1 stor burk/flaska (2 små burkar/flaskor)
☐ 2 stora burkar/flaskor (3 små burkar/flaskor)	☐ 3-4 stora burkar/flaskor (4-6 små burkar/flaskor)	☐ 5-7 stora burkar/flaskor (7-11 små burkar/flaskor)
☐ 8 stora burkar/flaskor eller mer (12 små burkar/flaskor eller mer)	☐ Har ej druckit starköl de senaste 12 månaderna	

Följande frågor handlar om alkohol

21. Ungefär hur ofta har du druckit starkcider, alkoläsk eller liknande (mer än 3,5%) under de senaste 12 månaderna?

☐ Dricker inte starkcider, alkoläsk eller liknande	☐ 3 gånger i veckan eller oftare	☐ 2 gånger i veckan
☐ 1 gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Har ej druckit starkcider, alkoläsk eller liknande de senaste 12 månaderna

22. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket starkcider, alkoläsk eller liknande har du druckit vid varje tillfälle?

☐ 1 glas eller mindre	☐ 1 liten burk/flaska (33 cl)	☐ 1 stor burk/flaska (2 små burkar/flaskor)
☐ 2 stora burkar/flaskor (3 små burkar/flaskor)	☐ 3-4 stora burkar/flaskor (4-6 små burkar/flaskor)	☐ 5-7 stora burkar/flaskor (7-11 små burkar/flaskor)
☐ 8 stora burkar/flaskor eller mer (12 små burkar/flaskor eller mer)	☐ Har ej druckit starkcider, alkoläsk eller liknande de senaste 12 månaderna	

Följande frågor handlar om alkohol

Följande frågor handlar om alkohol [Continue]

23. Ungefär hur ofta har du druckit vin under de senaste 12 månaderna?

☐ Dricker inte vin	☐ 3 gånger i veckan eller oftare	☐ 2 gånger i veckan
☐ 1 gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Har ej druckit vin de senaste 12 månaderna

24. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket vin har du druckit vid varje tillfälle?

☐ Mindre än 1 vinglas	☐ 1 vinglas (15 cl)	☐ 2 vinglas (30 cl)
☐ En halv vinflaska (37 cl)	☐ 3-4 vinglas (45-60 cl)	☐ 1 hel vinflaska/5 vinglas (75 cl)
☐ En och en halv vinflaska	☐ 2 vinflaskor eller mer	☐ Har ej druckit vin de senaste 12 månaderna

Följande frågor handlar om alkohol

25. Ungefär hur ofta har du druckit sprit under de senaste 12 månaderna?

Med sprit menas t ex vodka, gin, rom, whisky och liknande. Räkna även med sprit utblandat i drinkar, shots, samt hembränt och smuggelsprit.

☐ Dricker inte sprit	☐ 3 gånger i veckan eller oftare	☐ 2 gånger i veckan
☐ 1 gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Har ej druckit sprit de senaste 12 månaderna

26. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket sprit har du druckit vid varje tillfälle?

☐ Mindre än 1 snaps/shot (mindre än 4 cl)	☐ 1 shot/snaps (4 cl)	☐ 2 shots/snapsar (8 cl)
☐ 3 shots/snapsar (12 cl)	☐ En halv "kvarting" (18 cl)	☐ 1 "kvarting" (35 cl)
☐ 50 cl eller mer	☐ Har ej druckit sprit de senaste 12 månaderna	

Följande frågor handlar om alkohol

27. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Hur ofta har du, vid ett och samma tillfälle, druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl sprit eller en hel flaska vin eller sex stora burkar folköl?

☐ Någon gång i veckan eller oftare	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Ingen gång de senaste 12 månaderna

Följande frågor handlar om alkohol

28. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Hur många gånger har du druckit ...

Markera ett alternativ på varje delfråga.

a) ... smugglad alkohol?

b) ... hemtillverkad sprit (hembränt)?

Ingen gång de senaste 12 mån.	☐
1 gång de senaste 12 mån.	☐
2-6 ggr de senaste 12 mån.	☐
1 gång i månaden	☐
2-3 gånger i månaden	☐
Dricker inte	☐

Följande frågor handlar om alkohol

Följande frågor handlar om alkohol [Continue]**29. Tänk på den senaste gången du drack alkohol. Från vem fick du tag på alkoholen?***Räkna inte med t ex svag cider, lättöl eller andra drycker under 2,8%.**Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Från kompis, syskon eller partner
☐ Från en kompis förälder/
vårdnadshavare (med eller utan lov)

- ☐ Från förälder/vårdnadshavare med lov
☐ Från person som langar alkohol

- ☐ Från förälder/vårdnadshavare utan lov
☐ Köpte själv (livsmedelsaffär/
restaurang/bar etc)

☐ Annat, nämligen

☐ Vet ej

Annat, nämligen;

Följande frågor handlar om alkohol**30. Tänk på den senaste gången du drack alkohol. Varifrån kom alkoholen?***Räkna inte med t ex svag cider, lättöl eller andra drycker under 2,8%.**Markera ett eller flera alternativ.*

☐ Från Systembolaget

☐ Från livsmedelsaffär eller liknande
(folköl 2,8-3,5%)

☐ Från utlandet, dvs. smugglad eller
privatinförd

☐ Från restaurang, bar eller liknande

☐ Från hemtillverkning

☐ Annat, nämligen

☐ Vet ej

Annat, nämligen;

Följande frågor handlar om alkohol**31. Har du under de senaste 12 månaderna beställt alkohol från konton som säljer det via sociala medier?***Räkna både med om du har beställt själv eller tillsammans med andra.*

☐ Nej

☐ Ja, 1-2 gånger

☐ Ja, 3 gånger eller
fler

32. Har du under de senaste 12 månaderna blivit bjuden på alkohol av dina föräldrar/vårdnadshavare?*Räkna inte med drycker under 2,8% t ex lättöl eller svag cider.*

☐ Nej

☐ Ja, fått smaka ur
deras glas

☐ Ja, enstaka glas

☐ Ja, mer än
enstaka glas

32b. Har du någon gång före din 18-årsdag serverats alkohol på restaurang, bar eller liknande i Sverige?*Räkna inte med drycker under 2,8% t ex lättöl eller svag cider.*

☐ Nej

☐ Ja, 1-2 gånger

☐ Ja, 3 gånger eller
fler

Följande frågor handlar om alkohol**33. Har något av följande hänt dig i samband med att du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?***Markera ett alternativ på varje delfråga.*

a) Råkat i gräl

b) Råkat i slagsmål

c) Råkat ut för olycka eller skadats

d) Medvetet skadat dig själv

e) Medvetet skadat någon annan

Nej

En gång

Två gånger eller mer

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Följande frågor handlar om alkohol [Continue]

f) Blivit utsatt för våld	☐	☐	☐
g) Tappat pengar eller andra värdesaker	☐	☐	☐
h) Förstört saker eller kläder	☐	☐	☐
i) Fått problem med förhållandet till föräldrar	☐	☐	☐
j) Fått problem med förhållandet till vänner	☐	☐	☐
k) Haft sex du ångrat dagen efter	☐	☐	☐
l) Blivit bestulen eller rånad	☐	☐	☐
m) Råkat i bråk med polisen	☐	☐	☐
n) Behövt uppsöka sjukhus eller akutmottagning	☐	☐	☐
o) Kört moped, bil eller annat motorfordon	☐	☐	☐
p) Åkt moped, bil eller annat motorfordon med berusad förare	☐	☐	☐
q) Badat på djupt vatten	☐	☐	☐
r) Blivit fotad/filmad i en pinsam eller kränkande situation	☐	☐	☐

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika**34. Har du sniffat/boffat någon gång (t ex lim, spray)?***Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Skriv här vad du använt:**Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika****Här kommer en extra fråga om lustgas****34.1 Har du tagit lustgas någon gång?***Räkna ej med användning inom vården.**Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika**35. Har du någon gång använt anabola androgena steroider (AAS) utan läkarordination?***Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Skriv här vad du använt:**Följande frågor handlar om receptbelagda läkemedel utan läkarordination****36. Har du använt receptbelagda sömnmedel eller lugnande läkemedel utan läkarordination (t ex Stesolid, Imovane, Xanor, Bensodiazepin)?***Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

37. Har du använt receptbelagda smärtstillande läkemedel utan läkarordination (t ex Tramadol, Citodon, Oxycodone, Morfin)?*Markera ett eller flera alternativ.*

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Följande frågor handlar om receptbelagda läkemedel utan läkarordination

[Continue]

38. Har du använt receptbelagda centralstimulerande läkemedel utan läkarordination (t ex ADHD-läkemedel som Ritalin, Concerta, Attentin, Elvanse)?

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika**39. Har du någon gång använt läkemedel tillsammans med alkohol i berusningssyfte?**

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Skriv här vad du använt:**Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika****40. Har du någon gång använt en NPS (det vill säga ny psykoaktiv substans, även kallat RC-drog, nättdrog, designerdrog mm.)?**

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, spice eller liknande rökmixar ☐ Ja, 5-IAI, N-metyl-2al eller liknande
☐ Ja, annan nämligen:

40.1 Var preparatet lagligt när du använde det? ☐ Ja ☐ Nej ☐ Både och
☐ Vet ej

Skriv här vad du använt:**Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika****41. Har du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit erbjuden att prova eller köpa narkotika?**

- ☐ Ja ☐ Nej

Med narkotika avses t ex hasch, marijuana, amfetamin, kokain, heroin.

42. Har du någon gång haft lust att prova narkotika?

- ☐ Ja ☐ Tveksam ☐ Nej

Med narkotika avses t ex hasch, marijuana, amfetamin, kokain, heroin.

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika**43. Har du någon gång använt narkotika?**

Med narkotika avses t ex hasch, marijuana, amfetamin, kokain, heroin.

Markera ett eller flera alternativ.

- ☐ Nej ☐ Ja, under de senaste 30 dagarna ☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika [Continue]**44. Vilket eller vilka slag av narkotika har du använt?**

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Hasch	☐ Marijuana	☐ Spice eller liknande rökmixar
☐ Amfetamin	☐ Kokain	☐ Receptbelagda sömn-/lugnande läkemedel utan läkarordination (t ex Stesolid, Imovane, Xanor, Bensodiazepin)
☐ Receptbelagda smärtstillande läkemedel utan läkarordination (t ex Tramadol, Citodon, Oxycodone, Morfin)	☐ Receptbelagda centralstimulerande läkemedel utan läkarordination (t ex ADHD-medicin som Ritalin, Concerta)	☐ Ecstasy
☐ LSD, psykedeliska svampar eller andra hallucinogener	☐ Heroin	☐ Annan typ:
☐ Vet ej		

Skriv här vad du använt:**Följande frågor handlar bland annat om sniffning och narkotika****45. Senaste gången du använde narkotika, hur fick du då tag på den?**

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Från kompis, syskon, partner eller annan bekant	☐ Annan, t ex langare	☐ Beställde online eller via sociala medier
☐ Annat		

Annat sätt, nämligen:**Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika****46. Hur många gånger har du använt ...**

Markera ett alternativ på varje delfråga.

a) ... hasch och/eller marijuana?

b) ... annan narkotika än hasch/marijuana?

Ingen gång	1 gång	2-4 gånger	5-10 gånger	11-20 gånger	21-50 gånger	Mer än 50 gånger
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Följande frågor handlar om bland annat sniffning och narkotika**47. Ungefär hur ofta har du använt narkotika under de senaste 12 månaderna?**

☐ Varje dag	☐ Varannan dag	☐ Två gånger i veckan
☐ En gång i veckan	☐ 2-3 gånger i månaden	☐ 1 gång i månaden
☐ 2-6 gånger de senaste 12 månaderna	☐ 1 gång de senaste 12 månaderna	☐ Ingen gång de senaste 12 månaderna

Följande fråga handlar om debutålder**48. Hur gammal var du när du (om någonsin) gjorde följande saker första gången?**

Markera ett alternativ på varje delfråga.

Följande fråga handlar om debutålder [Continue]

	11 år eller yngre	12 år	13 år	14 år	15 år	16 år	17 år	18 år eller äldre
a) Drack minst ett glas alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Blev berusad av alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Rökte en cigarett	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Snusade	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Använde marijuana eller hasch	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Sniffade/boffade	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Följande fråga handlar om riskuppfattning

49. Hur stor risk tror du det är att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de ...
Markera ett alternativ på varje delfråga.

	Ingen risk	Liten risk	Måttlig risk	Stor risk	Vet ej
a) ... röker 10 cigaretter eller mer per dag?	☐	☐	☐	☐	☐
b) ... snusar 3 dosor (ca 75 prillor) per vecka?	☐	☐	☐	☐	☐
c) ... berusar sig på alkohol varje helg?	☐	☐	☐	☐	☐
d) ... provar marijuana eller hasch 1-2 gånger?	☐	☐	☐	☐	☐
e) ... använder marijuana eller hasch varje helg?	☐	☐	☐	☐	☐
f) ... provar heroin 1-2 gånger?	☐	☐	☐	☐	☐
g) ... provar att sniffa/boffa 1-2 gånger?	☐	☐	☐	☐	☐

Följande fråga handlar om tillgänglighet

50. Kan du få tag på något av följande inom 24 timmar (från och med nu)?

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Ja, folköl (2,8-3,5%)	☐ Ja, alkohol starkare än 3,5%	☐ Ja, cigaretter
☐ Ja, snus	☐ Ja, hasch/marijuana	☐ Ja, anabola androgena steroider (AAS)
☐ Nej, inget av ovanstående		

Följande frågor handlar om spel om pengar

51. Har du någon gång spelat om pengar (t ex köpt lotter, spelat poker om pengar, vadslagning på sport eller liknande)?

Markera ett eller flera alternativ.

☐ Nej	☐ Ja, under de senaste 30 dagarna	☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan		

52. Hur mycket har du spelat för de senaste 30 dagarna?

☐ Har inte spelat om pengar de senaste 30 dagarna	☐ Mindre än 99 kronor	☐ 100-300 kronor
☐ Mer än 300 kronor		

Följande frågor handlar om spel om pengar

53. Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Vilka spel om pengar eller lotterier har du deltagit i och i så fall hur ofta?

Svara dels för online-spel (att du spelat via din mobil, dator eller platta) och dels om du spelat på annat sätt (t ex på en travbana, med vänner eller via ett ombud).

Följande frågor handlar om spel om pengar [Continue]

Inte senaste 12 månaderna
1 gång/mån el. mer sällan
Flera gånger i månaden
Flera gånger i veckan

Poker

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Spelautomater

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Casinospel (t ex roulette eller black jack)

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Lotterier (t ex Lotto, Keno, skraplotter, Bingolotto) eller bingo

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Spel på sport eller hästar

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Vadslagning på e-sport

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐
Annan vadslagning (t ex Melodifestivalen eller annat)

a) Online

☐ ☐ ☐ ☐

b) På annat sätt

☐ ☐ ☐ ☐

Följande frågor handlar om spel om pengar

54. Har du under de senaste 12 månaderna ...

Aldrig Ibland Ofta Nästan alltid

a) ... spelat för mer än du verkligen har råd att förlora?

☐ ☐ ☐ ☐

b) ... behövt spela med större summor för att få samma känsla av spänning?

☐ ☐ ☐ ☐

c) ... återvänt en annan dag för att försöka vinna tillbaka pengarna du förlorat?

☐ ☐ ☐ ☐

d) ... lånat pengar eller sålt något för att ha pengar att spela för?

☐ ☐ ☐ ☐

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

55. Hur nöjd är du vanligtvis med ditt förhållande till din familj?

☐ Mycket nöjd

☐ Nöjd

☐ Varken nöjd eller missnöjd

☐ Missnöjd

☐ Mycket missnöjd

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

56. Hur trivs du i skolan?

☐ Mycket bra

☐ Ganska bra

☐ Varken bra eller dåligt

☐ Ganska dåligt

☐ Mycket dåligt

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj [Continue]

57. Brukar du skolka/ha ogiltig frånvaro?

☐ Nej

☐ Ja, någon gång per termin

☐ Ja, en gång i månaden

☐ Ja, 2-3 gånger i månaden

☐ Ja, ungefär en gång i veckan

☐ Ja, flera gånger i veckan

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

58. Har du blivit mobbad de senaste 12 månaderna?

Räkna även med nätmobbning.

☐ Nej

☐ Ja, någon enstaka gång

☐ Ja, 2-3 gånger i månaden

☐ Ja, ungefär en gång i veckan

☐ Ja, flera gånger i veckan

59. Har du varit med och mobbat någon de senaste 12 månaderna?

Räkna även med nätmobbning.

☐ Nej

☐ Ja, någon enstaka gång

☐ Ja, 2-3 gånger i månaden

☐ Ja, ungefär en gång i veckan

☐ Ja, flera gånger i veckan

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

60. Har någon med avsikt slagit, sparkat eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, där du skadades så mycket att du fick besöka sjuksyster, läkare eller tandläkare?

☐ Nej

☐ Ja, en gång

☐ Ja, flera gånger

60.1 Har det gjorts en polisanmälan?

☐ Nej

☐ Ja, åtminstone en gång

☐ Ja, flera gånger

☐ Vet ej

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

61. Hur många av dina vänner (inom och utom skolan) ...

Markera ett alternativ på varje delfråga.

a) ... röker?

Ingen ☐ Någon enstaka ☐ En del ☐ De flesta ☐ Vet ej ☐

b) ... snusar?

☐ Ingen ☐ Någon enstaka ☐ En del ☐ De flesta ☐ Vet ej

c) ... är duktiga i skolan?

☐ Ingen ☐ Någon enstaka ☐ En del ☐ De flesta ☐ Vet ej

d) ... dricker sig berusade?

☐ Ingen ☐ Någon enstaka ☐ En del ☐ De flesta ☐ Vet ej

e) ... har provat narkotika?

☐ Ingen ☐ Någon enstaka ☐ En del ☐ De flesta ☐ Vet ej

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

62. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kompisar du umgås med?

Svara för den/de du bor mest hos.

☐ Ja, alla

☐ Ja, de flesta

☐ Ja, några

☐ Nej, ingen

☐ Vet ej

63. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare var du är på fredags- och lördagskvällar?

Svara för den/de du bor mest hos.

☐ Alltid

☐ För det mesta

☐ Ibland

☐ För det mesta inte

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj

64. Hur väl stämmer följande påståenden in på dig och dina föräldrar/vårdnadshavare?

Svara för den/de du bor mest hos.

Markera ett alternativ på varje delfråga.

Stämmer mycket dåligt ☐ Stämmer ganska dåligt ☐ Stämmer ganska bra ☐ Stämmer mycket bra ☐

Följande frågor handlar om skola, fritid och familj [Continue]

a) För mina föräldrar är det okej om jag dricker alkohol	☐	☐	☐	☐
b) För mina föräldrar är det okej om jag röker hasch/marijuana	☐	☐	☐	☐
c) För mina föräldrar är det okej om jag röker cigaretter	☐	☐	☐	☐
d) För mina föräldrar är det okej om jag snusar	☐	☐	☐	☐
e) För mina föräldrar är det okej om jag dricker mig berusad	☐	☐	☐	☐

Följande frågor handlar om prestationshöjande preparat

65. Har du någon gång använt PWO (pre-workout) eller liknande preparat/substanser, i syfte att höja din fysiska prestation i tränings- eller tävlingssammanhang (t ex kreatin, beta-alanin, L-arginin, BCAA, synefrin)?

Obs! Räkna ej med energidrycker.

☐ Nej	☐ Ja, under de senaste 30 dagarna	☐ Ja, under de senaste 12 månaderna
☐ Ja, för mer än 12 månader sedan		

Skriv här vad du använt

66. Hur stor risk tror du det är att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de...

Markera en ruta på varje delfråga.

	Ingen risk	Liten risk	Måttlig risk	Stor risk	Vet ej
a) ... provar anabola androgena steroider 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐	☐
b) ... använder/kurar regelbundet med anabola androgena steroider	☐	☐	☐	☐	☐
c) ... dricker 1-2 burkar energidryck per dag	☐	☐	☐	☐	☐
d) ... provar prestationshöjande preparat (se fr.65) 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐	☐
e) ... använder prestationshöjande preparat (se fr.65) regelbundet	☐	☐	☐	☐	☐

Tack!

Tack för din medverkan!

Här är formuläret slut, klicka på knappen "skicka" för att avsluta.

Om det är något du skulle vilja tillägga så kan du använda utrymmet nedan.

**Mer information hittar du på; www.drugsmart.se, www.bris.se och www.umo.se.
Mer om CAN hittar du på www.can.se.**

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – www.can.se